

Nr 86.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor; given Stockholms slott den 8 februari 1929.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlatande till riksdagen föredragande departementschefen under punkterna 1:0—5:0 hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Cl. Lindskog.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 8 februari 1929.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Departementschefen, statsrådet Lindskog anhåller att få anmäla vissa i det följande angivna, i samband med 1927 års skolreform stående frågor och anför därvid:

1:0.

I skrivelse den 2 juni 1927, nr 262, anhöll riksdagen, det Kungl. Maj:t täcktes till 1928 års riksdag, med beaktande av de synpunkter riksdagen i nämnda skrivelse anfört och efter verkställd utredning, framlägga en plan för inrättande av högre flickläroverk i enlighet med vad riksdagen i skrivelserna angivit.

Plan för inrättande av högre flickläroverk i vissa städer
m. m.

Med anledning härav anbefallde Kungl. Maj:t genom beslut den 18 juni 1927 *dels* vederbörande länsstyrelser att från stadsfullmäktige i städerna Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Lund, Borås, Karlstad, Örebro och Västerås inhämta yttranden, huruvida och i så fall från vilken tid kommunerna åtog sig enahanda förpliktelser, som i riksdagens berörda skrivelse under punkt I. b. 1 uppställts för upprättande i städerna Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg av högre flickläroverk, ävensom att med nämnda yttranden inkomma till skolöverstyrelsen, *dels ock* skolöverstyrelsen att, efter vederbörandes hörande, till Kungl. Maj:t inkomma med plan för inrättandet av högre flickläroverk i omförmälda städer, vilken plan borde angiva, i vilken ordning och vid vilken tid de olika läroverken borde komma till stånd.

Sedan samtliga nämnda städer med undantag av Jönköping avgivit de infortrade yttrandena, har skolöverstyrelsen i skrivelse den 27 oktober 1928 utlåtits sig över desamma och därvid tillika framlagt plan för inrättande av högre flickläroverk i städerna Uppsala, Norrköping, Lund, Borås, Karlstad, Örebro och Västerås.

Sedermera har överstyrelsen med utlåtande av den 10 januari 1929 överlämnat ett av stadsfullmäktige i Jönköping i skrivelse den 27 december 1928 avgivet yttrande angående inrättande av ett högre flickläroverk därstädes.

I sitt sistberörda utlåtande har skolöverstyrelsen jämväl yttrat sig över ett från stadsfullmäktige i Linköping inkommet, av fullmäktige den 7 januari 1929 avgivet förnyat yttrande i fråga om högre flickläroverk i sagda stad.

Efter den utredning, som sålunda verkställts, anhåller jag att nu få framlägga ärendet till Kungl. Maj:ts prövning.

Innan jag ingår på en närmare behandling av föreliggande spørsmål, torde jag få i korthet erinra om vissa av 1927 års riksdag gjorda uttalanden angående högre läroverk för flickor.

I sin förutnämnda skrivelse nr 262 erinrade riksdagen, att enligt det av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet framlagda förslaget angående omorganisation av det högre skolväsendet vissa läroverk med mycket högt lärjungantal fortfarande skulle vara avsedda endast för gossar. För att i de städer, där så bleve fallet, tillgodose flickornas behov av högre skolbildning hade departementschefen tänkt sig upprättandet av särskilda läroverk för flickor. Sådana hade föreslagits till ett antal av fyra, ett i var och en av städerna Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg.

I åtskilliga städer utom de nu nämnda, yttrade riksdagen, skulle emellertid läroverket alltjämt vara stängt för flickor, och här skulle således flickorna i nu förevarande hänseende vara sämre ställda än i övriga städer. Detta förhållande har påpekats av departementschefen, som jämväl framhållit, att den omnämnda bristen tydligen icke kunde avlägsnas förrän i samband med upprättande framdeles av de ytterligare statliga flickläroverk,

av vilka behovet redan på flera håll kunde anses vara vitsordat. Riksdagen delar denna departementschefens uppfattning, men finner det ej lämpligt och riktigt att till en framtid uppskjuta genomförandet av en dylik plan. Enligt riksdagens förmenande måste det anses välbetänkt, att ifrågavarande städers behov av anordningar för meddelande av högre flickundervisning blir tillgodosett i sammanhang med denna angelägenhets ordnande i övrigt.

Riksdagen anser således — heter det vidare i riksdagsskrivelsen — att högre flickläroverk böra inrättas även i de övriga städer, där utrymme för flickor ej kan beredas i det högre allmänna läroverket. Kungl. Maj:t föreslår som nämnt upprättandet från och med den tid, Kungl. Maj:t bestämmer, av fyra dylika läroverk, varjämte anslag äskas för upprättandet från början av läsåret 1927/1928 av ett bland dessa läroverk. Motionsvis (I: 254 och II: 417) har yrkats, att 9 högre flickläroverk skulle, utöver de i propositionen föreslagna fyra, upprättas i vissa angivna städer och i viss av motionärerna föreslagna tidsföljd. Riksdagen anser, att en plan för inrättandet av dylika läroverk bör upprättas, däri även fastställas, i vilken ordning och vid vilken tid de olika läroverken böra komma till stånd. Enligt riksdagens mening läser det böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter verkställd närmare utredning i detta hänseende förelägga 1928 års riksdag förslag om ifrågavarande läroanstalters successiva inrättande. Mot Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel till upprättande av ett högre flickläroverk från och med läsåret 1927/1928 har riksdagen intet att erinra.

Vad beträffar organisationen av ifrågavarande läroverk erinrade riksdagen, att departementschefen föreslagit, att läroverken skulle omfatta både realskola och gymnasium, den förra 4-årig och byggande på folkskolans sjätte klass, det senare 3-årigt. Gent emot detta organisationsförslag hade i en av fröken Hesselgren väckt motion (I: 252) yrkats, att högre läroverk för flickor i första hand måtte omfatta en högre flickskola, så nära som möjligt överensstämmande med de nuvarande flickskolorna, och ett därmed förbundet gymnasium samt därjämte, där skäl därtill föreläge, en realskola, ävensom att de högre läroverk för flickor, som komme att av staten upprättas, skulle anknyta till folkskolan på samma sätt som de allmänna läroverken, vare sig den 3-åriga eller den 4-åriga grundskolan komme till användning. I en av herr Almquist m. fl. väckt motion (II: 399) hade påyrkats skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om nytt förslag till nästkommande års riksdag med samma innebörd som i förstberörda motion angivits.

För egen del yttrade riksdagen i organisationsfrågan:

Även om riksdagen finner vissa skäl tala för inrättande vid flickläroverken av särskilda linjer, som i avseende å undervisningens allmänna planläggning och inriktning närmast överensstämmande med den nuvarande högre flickskolan, har detta spörsmål kommit i ett väsentligt förändrat läge genom det förslag om inrättande av särskilda kommunala flickskolor, som underställts riksdagens omprövning. Vid bedömandet av nu föreliggande spörsmål synes man knappast kunna underlåta att taga hänsyn till dess reella sammanhang med frågan om anordnandet av ett kommunalt flickskoleväsen, och riksdagen förutsätter därför, att motionerna i nu avhandlade hänseende komma under bedömande i samband med utarbetande av det förslag till anordnande av kommunala flickskolor, om vars framläggande för 1928 års riksdag riksdagen i det följande kommer att göra hemställan. Under sådana förhållanden anser sig riksdagen icke nu böra bifalla motionerna i fråga.

I fråga om det högre flickläroverk, som föreslagits till upprättande från och med läsåret 1927/1928, biträdde riksdagen vad departementschefen be-
träffande organisationen föreslagit.

Jag övergår nu till att redogöra för innehållet av de i det föreliggande ärendet inkomna handlingarna.

En granskning av dessa giver vid handen, att nu ifrågavarande samhällen förklarar sig beredda att åtaga sig de förpliktelser, som i riksdagens skrivelse den 2 juni 1927 nr 262 under punkt I. b. 1 uppställts för berörda läroanstalter, dock att i flertalet fall vissa önskemål framförts i samband med de gjorda utfästelserna.

Följande redogörelse för innehållet av de olika yttrandena ansluter sig i huvudsak till en av skolöverstyrelsen gjord sammanfattning av desamma.

Vad beträffar *Uppsala*, hava stadsfullmäktige därstädes den 21 september 1928 beslutat åtaga sig de med ett högre flickläroverks upprättande av riksdagen förutsatta förpliktelserna. Nämnda åtagande skulle gälla från och med höstterminen 1931. Som önskemål uttalas, att övergångsformer från den kommunala flickskolan till realskolan bliva möjliga och att gymnasiet i det statliga flickläroverket göres fyraårigt, byggt på realskolans tredje klass.

Stadsfullmäktige i *Linköping* hade i sitt ursprungliga, den 12 juni 1928 avgivna yttrande visserligen iklätt sig de för inrättande av ett högre flickläroverk i staden förutsatta förpliktelserna men därmed förknippat vissa villkor, i anledning varav och då dessa villkor syntes äventyra värdet av stadens utfästelser, skolöverstyrelsen i sin den 27 oktober 1928 framlagda plan för inrättande av högre flickläroverk icke upptagit något sådant läroverk i Linköping. Sedermera hava emellertid stadsfullmäktige i sitt den 7 januari 1929 avgivna förnyade yttrande i ämnet förbehållslöst förklarar sig villiga att för inrättande av ett högre allmänt flickläroverk i staden från och med början av höstterminen 1929 åtaga sig enahanda förpliktelser, som i 1927 års riksdags skrivelse nr 262 uppställts för upprättande av högre flickläroverk i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg. I samband härmed hava fullmäktige framställt såsom ett enträget och för stadens vidkommande synnerligen betydelsefullt önskemål, att staden måtte få ordna läroverkets lokalfråga i huvudsaklig överensstämmelse med något av de i stadsfullmäktiges yttrande av den 12 juni 1928 omnämnda, av stadsarkitekten Olof Lundgren uppgjorda tillbyggnadsförslagen, samt att provisoriska lokaler få under de tre första åren inrättas å Ljungstedtska skolan med möjlighet att få disponera lokaler för undervisning i vissa naturvetenskapliga ämnen å högre allmänna läroverket och för gymnastik å nuvarande flickskolan.

Norrköpings stad har enligt beslut av stadsfullmäktige den 14 juni 1928 åtagit sig att från och med höstterminen 1930 ikläda sig de förpliktelser, som av riksdagen uppställts för upprättande av högre flickläroverk. Tillika hava stadsfullmäktige, under påpekande att Norrköpings stad praktiskt taget saknar varje möjlighet att inom egna gränser bereda sin kvinnliga ungdom tillfälle att vinna utbildning fram till studentexamen och under betoning av behovet av förbättring av förhållandena i vad angår flickornas undervisning, i hithörande frågor gjort vissa uttalanden och framfört såsom »synnerliga önskemål» bland annat:

1:o) att berörda läroverk måtte upprättas genom ombildning av den kommunala mellanskolan i staden;

2:o) att möjlighet beredes vid sistnämnda skola den 1 juli 1927 anställda ordinarie lärare att successivt överflyttas till flickläroverket på samma villkor, som faststälts av 1927 års riksdag beträffande lärarpersonalen vid de kommunala mellanskolor, som ombildats till statliga läroanstalter;

3:o) att flickläroverket måtte ansluta icke endast till folkskolans sjätte klass utan jämväl vid behov av parallella linjer till dess fjärde klass och realskolan sålunda omfatta såväl en fyraårig som en femårig kurs; samt

4:o) att, därest vid en omorganisation av skolundervisningen för flickor de vid stadens nuvarande flickläroverk anställda lärarinnorna skulle mista sin anställning, staten i största möjliga utsträckning måtte tillse, att dessa lärarinnors berättigade intressen tillgodoses genom åtgöranden från det allmännas sida.

Styrelsen för Norrköpings kommunala mellanskola har, efter hörande av skolans lärarkollegium, i yttrande den 21 april 1928 tillstyrkt berörda ombildning av ifrågavarande kommunala mellanskola.

Stadsfullmäktige i *Jönköping* hava i sin förut omförmälda skrivelse den 27 december 1928, jämlikt beslut å sammanträde den 20 samma månad, förklarat, att Jönköpings stad, därest ett högre statligt flickläroverk upprättas i Jönköping, från och med den 1 juli 1933 åtager sig enahanda förpliktelser, som i 1927 års riksdagsskrivelse nr 262 under punkt I. b. 1. uppställts för inrättande av högre flickläroverk i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg, därvid stadsfullmäktige såsom stadens önskemål uttalat:

1) att, om kommunal flickskola komme att inrättas i Jönköping, gemensam läroverksbyggnad för båda skolformerna måtte medgivas;

2) att, om så påfordrades, parallellavdelningar måtte få inrättas vid flickläroverkets realskola;

3) att flickläroverkets gymnasium till en början inrättas endast med latinlinje, eventuellt med parallellavdelningar, därvid stadsfullmäktige framhålla, att utrymmet beräknats så stort, att lokaler för inrättande i framtiden även av reallinje föreligga;

4) att, därest de båda nuvarande 8-klassiga flickläroverken i Jönköping eller ettdera av dem genom omorganisationen av flickskoleväsendet skulle komma att upphöra, åtgärder måtte vidtagas för överflyttande av ordinarie lärarinnor vid sistnämnda skolor till den ifrågasatta kommunala flickskolan;

5) att rektor måtte förordnas något före den tidpunkt, då byggnaderna bliva för undervisning tillgängliga, därvid staden åtager sig att även för denna tid utgiva hyresersättning till rektor.

Enligt beslut den 22 juni 1928 hava *Lunds* stadsfullmäktige förklarat, att *Lunds* stad är villig att för upprättande av högre flickläroverk åtaga sig av riksdagen och Kungl. Maj:t i sådant hänseende förutsatta förpliktelser, dock att staden tidigast höstterminen 1931 är beredd att upprätta ifrågavarande läroanstalt. Inga önskemål i övrigt hava av stadsfullmäktige med avseende på läroanstalten anmälts.

Stadsfullmäktige i *Borås* avgåvo på sammanträde den 12 april 1928 det yttrandet, att *Borås* stad från och med den 1 juli 1930 åtog sig enahanda förpliktelser, som av 1927 års riksdag uppställts för upprättande av högre flickläroverk i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg. Stadsfullmäktige gävo tillika uttryck för det önskemålet, att, därest parallellavdelningar

behövde inrättas vid högre flickläroverkets realskola, denna skulle omfatta en fyrklassig och en femklassig avdelning.

Stadsfullmäktige i *Karlstad* hava den 16 februari 1928 beslutit att åtaga sig de för inrättande av ett högre flickläroverk av Kungl. Maj:t och riksdagen förutsatta förpliktelserna. Med avseende på tiden för upprättandet av nämnda läroanstalt är staden beredd att ikläda sig ifrågavarande ansvar från och med tid, som Kungl. Maj:t och riksdagen bestämma.

Vissa önskemål hava i samband med ifrågavarande beslut av fullmäktige givits till känna. Stadsfullmäktige ifrågasätta inrättandet av parallellavdelningar i realskolan och att en serie av realskolans parallellklasser måtte göras femårig, grundad på folkskolans fjärde klass, samt att statsverket måtte inrätta en speciallinje med två årsklasser, normalskollinjen, byggd på högsta eller näst högsta klassen i realskolan, eller, om detta icke skulle låta sig göra, att kommunen själv finge rätt att med statsbidrag utbygga det högre flickläroverket med en dylik särlinje.

Örebro stad åtager sig, enligt beslut av stadsfullmäktige den 16 maj 1928, ifrågasatta förpliktelser för upprättande av ett högre flickläroverk. Ifrågavarande åtagande ikläder sig staden från och med den 1 juli 1930.

I sin framställning giva stadsfullmäktige uttryck åt önskemålet, att berörda läroverk måtte inrättas med femårig realskola och fyraårigt gymnasium, utgående från realskolans näst högsta klass.

I detta sammanhang vill jag nämna, att skolöverstyrelsen med sin skrivelse av den 27 oktober 1928 överlämnat en på grund av det ifrågasatta inrättandet i *Örebro* av ett högre flickläroverk av styrelsen för stiftelsen *Risbergska skolan* därstädes gjord framställning, i vilken framhålles önskvärdheten bland annat av att de högre flickläroverken i första hand komma att omfatta en högre flickskola, så nära överensstämmande med de nuvarande flickskolorna, som omständigheterna tillåta, ett därmed förbundet gymnasium samt därjämte, där skäl därtill föreläge, en realskola. Styrelsen uttalar beträffande gymnasiets och realskolans organisation sin anslutning till de av stadsfullmäktige i *Örebro* framställda önskemålen. Vidare hemställer styrelsen, att åtgärder måtte vidtagas i sådan riktning, att på grund av lärjungarnas antal redan från början möjlighet måtte beredas att vid det ifrågasatta flickläroverket i *Örebro* anordna parallellavdelningar även på realskolestadiet och att vid privat flickskola anställda lärarinnor under vissa förutsättningar måtte få överflyttas till det statliga flickläroverket.

Stadsfullmäktige i *Västerås* hava den 28 juni 1928 beslutat att för inrättande av ett högre flickläroverk i staden godkänna av riksdagen i sådant hänseende uppställda villkor. Staden är beredd att åtaga sig berörda förpliktelser från och med den tid, som Kungl. Maj:t och riksdagen bestämma, men har uttalat sig för att berörda läroverk måtte få börja sin verksamhet med ingången av läsåret 1930/1931. Vidare har såsom önskemål anförts, att då inom staden och länet ett behov förefinnes av bildningsmöjligheter svarande mot dem, som flickskolan hittills erbjudit, en särskild flickskolelinje måtte av statsverket inrättas och inneslutas inom eller ställas vid sidan av organisationen av flickläroverket, vars realskola i sådant fall borde göras enkellinjig och fyraårig samt vara grundad på sexårig bottenkola.

Skolöverstyrelsen har i skrivelsen den 27 oktober 1928 gjort en sammanfattning, avsedd att närmare klarlägga innebörden av de önskemål, som framställts å ifrågavarande orter med undantag av städerna *Linköping* och *Norrköping*.

Önskemålen, yttrar överstyrelsen, hänföra sig väsentligen dels till organisationen av realskolan och gymnasiet inom det nya flickläroverket och till inrättandet av viss utbildningslinje vid sidan av de båda förutnämnda, dels till spörsmål rörande lärarpersonalens ställning vid sådana inom respektive städer redan förefintliga skolformer, vilka kunna tänkas bliva påverkade av inrättandet av högre flickläroverk på orten.

Beträffande *realskolan* gå önskemålen i allmänhet ut på att den skall göras antingen i sin helhet femårig och sålunda anknyta till folkskolans fjärde klass eller, därest parallellavdelningar förekomma, anknytning ske till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass. Med hänsyn till 1927 års riksdags beslut i nu förevarande avseende anser sig överstyrelsen icke böra för närvarande ifrågasätta en organisation i enlighet med det förstnämnda alternativet. Sedan läroverken i fråga kommit till stånd och nödig erfarenhet vunnits rörande behovet av parallellavdelningar, torde emellertid frågan om en alternativ anknytning jämväl till folkskolans fjärde klass även vid dessa läroverk kunna upptagas till prövning.

Vad angår *gymnasiet* har det önskemålet framförts, att detsamma bör göras fyraårigt och bygga på realskolans näst högsta klass. Med hänsyn härtill får överstyrelsen uttala, att överstyrelsen i och för sig finner det önskvärt, att på latinlinjen nu ifrågavarande gymnasier kunde erbjuda en fyraårig kurs. Då det emellertid kan förutsättas, att de nya flickläroverken komma att i relativt stor utsträckning mottaga lärjungar, som genomgått realskola eller kommunal mellanskola på annan ort, torde det vara önskvärt, att anknytningen i första hand sker till avslutad realskola. Även beträffande nu berörda önskemål finner sålunda överstyrelsen, att ståndpunktstagandet till detsamma bör ske först i samband med inrättandet av parallella linjer på gymnasiestadiet.

Vad beträffar de på sina håll uttalade önskemålen om inrättande i någon form av *särskild flickskollinje*, anser överstyrelsen desamma icke för närvarande böra föranleda någon åtgärd, detta särskilt med hänsyn till 1928 års riksdags beslut angående den kommunala flickskolans organisation och ställning i förhållande till gymnasium och realskola. I varje fall synes man böra avvakta utvecklingen av nämnda skolform, innan åtgärder vidtagas för inrättandet av en statlig flickskollinje vid flickläroverken.

I detta sammanhang omnämner skolöverstyrelsen en av stadsfullmäktige i *Kristinehamn* gjord ansökning, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida icke inrättandet av ett högre samläroverk i Karlstad och ett dylikt i Kristinehamn skulle vara en lämpligare och för Värmlands vidkommande mera tillfredsställande lösning än inrättande av två gymnasier i Karlstad, ett för manliga och ett för kvinnliga lärjungar. Beträffande denna framställning, som av Kungl. Maj:t remitterats till överstyrelsen för att tagas i övervägande vid uppgörande av här ifrågavarande plan, har överstyrelsen anfört följande:

Karlstads högre allmänna läroverk äger för närvarande det enda gymnasiet i Värmlands län. Såsom kollegiet i avgivet yttrande framhållit, är gymnasiet i förhållande till läroverket i dess helhet och i jämförelse med övriga gymnasier mycket stort. Till Karlstads gymnasium komma lärjungar från samrealskolorna i Arvika, Filipstad, Kristinehamn och Åmål samt från de kommunala mellanskolorna i Skoghäll, Säffle, Sunne, Torsby och Karlskoga.

Kollegiet framhåller, att en minskning i elevantalet väl inträffat, men detta torde vara en tillfällighet. Gymnasiet har under åren 1923—1927 i medeltal haft 247 elever. Av dessa ha, enligt kollegiets utredning, 8,23 procent kommit från Kristinehamns läroverks lärjungeområde.

Även om man från gymnasiets lärjungesiffra drager det tjugotal, som förskriver sig från sistnämnda lärjungeområde, blir gymnasiet i Karlstad ändå relativt stort, i all synnerhet om man, såsom av kollegiets i Karlstad yttrande framgår, kan förutsätta, att tillströmningen av lärjungar till Karlstads högre allmänna läroverk kommer att bli större, när länets ekonomiska ställning förbättrats.

Det torde under sådana förhållanden icke vara lämpligt att frångå tanken på inrättandet av ett högre flickläroverk i Karlstad.

Man kan å andra sidan icke förneka, att den av staden Kristinehamn förebragta utredningen visar, att ett gymnasium i denna stad är behöfligt och att detsamma kunde bli av mycket stor betydelse för hela östra Värmland och angränsande delar av Närke. Under sådana förhållanden synes det överstyrelsen kunna ifrågasättas, huruvida icke, oavsett tillkomsten av ett högre flickläroverk i Karlstad, ett högre samläroverk bör komma till stånd i Kristinehamn. Då emellertid frågan härom, såsom nämnt, icke nödvändigtvis behöver lösas i samband med frågan om inrättandet av ett högre flickläroverk i Karlstad och för övrigt tarvar en mera ingående utredning, än vad överstyrelsen för närvarande kan åvägabringa, anser sig överstyrelsen böra föreslå, att den förevarande framställningen icke för närvarande måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Till bemötande av vad skolöverstyrelsen sålunda anfört hava stadsfullmäktige i Kristinehamn till Kungl. Maj:t inkommit med en skrift, däri hemställs, att frågan om ett samgymnasium i sagda stad i första hand måtte tagas i beaktande och att denna fråga måtte få en positiv lösning snarast möjligt.

I skolöverstyrelsens förevarande skrivelse behandlas härefter vissa av de av stadsfullmäktige i Norrköping framförda önskemålen, vilka enligt överstyrelsens mening förtjäna särskilt beaktande.

Dessa önskemål, yttrar överstyrelsen, innefatta, såsom nämnt, bland annat, att det tilltänkta högre flickläroverket måtte upprättas genom ombildning av stadens kommunala mellanskola och att ordinarie lärare vid sistnämnda skola successivt överflyttas till det nya flickläroverket på samma villkor, som fastställts av 1927 års riksdag beträffande lärarpersonalen vid de kommunala mellanskolor, som ombildats till statliga läroanstalter. Vidare hemställs, att de lärarinnor, som nu tjänstgöra vid i staden varande flickläroverk och som genom den planerade omorganisationen skulle komma att mista sin anställning, måtte från det allmännas sida få sina berättigade intressen tillgodosedda. En liknande synpunkt har för övrigt framförts jämväl i förenämnda skrivelse från styrelsen för stiftelsen Risbergska skolan i Örebro.

Det synes överstyrelsen obestriddigt, att tillkomsten av ett högre flickläroverk i Norrköping med all sannolikhet gör den därvarande kommunala mellanskolan för flickornas vidkommande överflödig. Att så är förhållandet även beträffande gossarna, framgår i sin mån redan av den omständigheten, att styrelsen för Norrköpings kommunala mellanskola den 18 april 1928 till Kungl. Maj:t ingav framställning angående rätt för styrelsen att bestämma, i vad mån gossar skola mottagas vid den kommunala mellanskolan. Sist-

nämnda skolas katalog för höstterminen 1928 anger, att vid Norrköpings kommunala mellanskola undervisas 71 gossar och 110 flickor. Av densamma framgår jämväl, att den lägsta klassen räknar blott 6 gossar. En undersökning av lärjungetillgången vid högre allmänna läroverket ger vid handen, att lägsta klassen av därvarande fyraåriga realskola räknar blott 22 lärjungar, med andra ord att de gossar, som nu åtnjuta undervisning i kommunala mellanskolans första klass, ur utrymmessynpunkt mycket väl skulle kunnat intagas i motsvarande klass av högre allmänna läroverket. Huru förhållandena i detta avseende för framtiden komma att gestalta sig, kan givetvis ej nu med säkerhet förutsägas. För närvarande synes dock icke obegränsad möjlighet att tillgodose behovet av undervisning i den fyraåriga realskolan förefinnas vid nu avsedda läroverk. Såsom överstyrelsen anfört i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 oktober 1927 angående behov av ytterligare lokaler vid de allmänna läroverken, har nämligen Norrköpings stad icke uttryckligen åtagit sig byggnadsskyldighet i fråga om det till staden förlagda högre allmänna läroverket. Från stadens sida föreligger i detta hänseende endast en erinran i en skrivelse av år 1911, »att någon annan skyldighet för staden att bygga och underhålla läroverkshus icke, så vitt fullmäktige kunnat finna, stadgats, än den att underhålla den för läroverkets utvidgning till högre allmänt läroverk då erforderliga byggnaden, vilket staden uppfyllt, liksom ock staden sedan dess, när behov av ökat utrymme för läroverket uppstått, godvilligt anskaffat nödiga lokaler». Det synes därför nu i samband med föreliggande frågas lösning bliva nödvändigt, att Norrköpings stad åtager sig sådan byggnadsskyldighet i fråga om allmänna läroverket därstädes, som andra läroverkskommuner i regel åtagit sig. Endast under denna förutsättning bör ett nedläggande av kommunala mellanskolan kunna ifrågasättas.

Då sålunda tillkomsten av ett högre flickläroverk i Norrköping skulle, såsom också av stadens myndigheter förutsetts, med all sannolikhet föranleda ett successivt nedläggande av stadens kommunala mellanskola, hava förden skull stadsfullmäktige i Norrköping ifrågasatt en ombildning av den kommunala mellanskolan till högre flickläroverk på sådant sätt, att därigenom jämväl den vid mellanskolan anställda ordinarie lärarpersonalen överflyttades till statsläroverket. En dylik ombildning, motsvarande den, som tillämpas vid kommunal mellanskolas övergång till samrealskola, kan överstyrelsen dock för sin del icke utan vidare förorda. Det torde nämligen böra beaktas, att det här icke är fråga om en kommunal läroanstalts övergång till en väsentligen likartad statlig läroanstalt, utan att det här gäller en omvandling av en kommunal mellanskola, avsedd för såväl gossar som flickor, till en statlig läroanstalt, avsedd endast för flickor och omfattande såväl realskola som gymnasium.

Emellertid tarvar tydligen frågan om hur med den genom ett eventuellt nedläggande av den kommunala mellanskolan överflödiga ordinarie lärarpersonalen vid nämnda skola skall förfaras att tagas under omprövning. Överstyrelsen vill då till en början erinra därom, att jämlikt gällande stadga för kommunal mellanskola lärare är skyldig underkasta sig den förändring i fråga om tjänstgöring, som kan bliva en följd av en omorganisation av ungdomsskolorna i den eller de kommuner, inom vilka han har sin tjänstgöring, under förutsättning att sådan förändring prövas och godkännes av överstyrelsen. Vid Norrköpings kommunala mellanskola äro för närvarande anställda förutom rektor sex ordinarie ämneslärare. Den förstnämnde in-

träder i pensionsåldern 1929. Det torde vidare böra anföras, att vid de högre folkskolorna i Norrköping för närvarande två ordinarie lärartjänster äro vakanta. Med hänsyn till föreliggande omständigheter har styrelsen för dessa skolor, vilken tillika är styrelse för kommunala mellanskolan, hos överstyrelsen hemställt, att ifrågasatt två ordinarie befattningar måtte få uppehållas med vikarier tills vidare och intill dess sådant beslut fattats angående Norrköpings kommunala mellanskola, att därav framgår, huruvida det för styrelsen måste bli en angelägenhet att söka ny placering för någon eller några av de ordinarie lärarna vid Norrköpings kommunala mellanskola. Genom beslut den 19 oktober 1928 har överstyrelsen medgivit uppskov med ledigförklarandet av berörda befattningar intill den 1 januari 1931. Sålunda kan redan nu förutses, att möjlighet föreligger för överflyttning av två ordinarie lärare vid kommunala mellanskolan till högre folkskolorna. Huruvida det i framtiden kan bli möjligt att till motsvarande ordinarie befattning vid kommunens skolväsen överflytta ytterligare någon eller några av övriga ordinarie befattningshavare vid mellanskolan, låter sig ej nu överblicka. Sannolikast synes emellertid vara, att icke åt samtliga ordinarie lärare vid mellanskolan kan beredas dylik förflyttning.

I detta sammanhang anser sig överstyrelsen böra påpeka, att det icke är uteslutet, att ett förhållande, liknande det nu relaterade, kan komma att föreligga även i andra städer, där inrättandet av ett högre flickläroverk är ifrågasatt och kommunal mellanskola redan förefinnes. Sålunda torde det, exempelvis i Malmö och möjligen även i Göteborg, kunna inträffa, att tillkomsten av ett högre flickläroverk föranleder en sådan inskränkning av den kommunala mellanskolans verksamhet i respektive städer, att därigenom indragning av någon ordinarie lärartjänst nödvändiggöres, detta så mycket mer som en minskning i mellanskolans lärjungantal kan förorsakas jämväl därav, att fyraåriga realskollinjer för gossar inrättats vid de statliga läroverken.

Med hänsyn till berörda förhållanden finner överstyrelsen åtgärder böra vidtagas i sådan riktning, att, då på grund av högre flickläroverks inrättande kommunal mellanskola på orten nedlägges eller till sin omfattning begränsas, ordinarie lärare vid dylik skola må, därest den av honom innehavda befattningen indrages och motsvarande ordinarie anställning vid vederbörande kommuns skolväsen ej kan beredas honom, kunna efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall överflyttas till ordinarie lärartjänst vid det högre flickläroverket.

Tillika torde föreskrift böra givas därom, att statsbidrag till kommunal mellanskola må utgå utan hinder därav, att till följd av skolans successiva nedläggande densamma omfattar ett mindre antal årsklasser än fyra.

Vad beträffar vid enskild flickskola anställda lärarinnor, vilka i sin anställning kunna antagas bli berörda genom upprättandet av högre flickläroverk, hänvisar överstyrelsen till sina skrivelser dels den 31 augusti 1928 i samband med avgivande av förslag till anslagsäskanden av 1929 års riksdag, dels den 15 september 1928 angående åtgärder för lindring av verkningarna av högre flickskolors indragning eller inskränkning i deras verksamhet, vilka båda skrivelser äro föranledda av 1927 års riksdags beslut (beträffande innehållet i dessa skrivelser, se punkten 2 i det följande). Någon åtgärd i nu ifrågasatt hänseende utöver vad i nämnda skrivelser föreslagits synes icke överstyrelsen för närvarande böra ifrågasättas.

Angående de önskemål, som framstälts av städerna Linköping och Jönköping, har skolöverstyrelsen i utlåtandet den 10 januari 1929 anfört följande:

Det första av de av såväl Linköpings som Jönköpings stadsfullmäktige uttalade önskemålen är i sak och principiellt detsamma, nämligen att gemensam läroverksbyggnad måtte medgivas för det ifrågasatta flickläroverket och en annan skola, i Linköping en statsunderstödd flickskola och i Jönköping en tilltänkt kommunal flickskola. Då betydande ekonomiska fördelar ur läroverkssamhällets synpunkt äro förknippade med den ifrågasatta lösningen, synes denna vara förtjänt att tagas under noggrann omprövning, och ehuru betryggande åtgärder givetvis måste vidtagas för att i möjligaste mån förebygga ur gemensamhet i läroverkslokaler härflytande olägenheter, finner sig överstyrelsen icke böra göra någon principiell invändning mot anordningen i fråga.

Det andra av staden *Linköpings* önskemål innebär, att under en övergångstid av tre år provisoriska lokaler måtte få inrättas i Ljungstedtska skolan. Då det är fråga om ett kortare provisorium och de ifrågavarande lokalerna sedan lång tid tjänat ett ändamål liknande det nu avsedda, torde anledning förefinnas att antaga, att stadsfullmäktiges önskemål i detta avseende skall kunna tillgodoses.

Av stadsfullmäktige i *Jönköping* hava uttalats tvenne önskemål i fråga om det planerade läroverkets organisation, nämligen att parallellavdelningar måtte i fall av behov få inrättas å realskolestadiet och att gymnasiet inrättades med enbart latinlinje, eventuellt med parallellavdelningar.

Frågan om upprättande av parallellavdelningar vid det ifrågasatta flickläroverkets realskola torde enligt överstyrelsens mening icke böra upptagas till prövning förrän erfarenheten ådagalagt, att behov av sådana parallellavdelningar förefinnes.

Vad beträffar antalet linjer å läroverkets gymnasium, finnes visserligen ingenting fastställt för de planerade flickläroverken i andra städer än Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg. För dessa åter upptager den av 1927 års riksdag antagna planen i likhet med vad som gäller för samtliga gymnasier i riket utom vid vissa latin-, respektive realläroverk i Stockholm och Göteborg samt vid de högre allmänna läroverken i Strängnäs och Västerвик, såväl real- som latinlinje. Under innevarande läsårs hösttermin undervisades i Jönköpings högre allmänna läroverks gymnasium 24 flickor å latinlinjen och 8 flickor å reallinjen (L I: 3 åtta elever, L I: 4 sju, L II fyra, L III fem, R II en, R III tre och R IV fyra). Stadsfullmäktige anse det mindre sannolikt, att staten skulle finna skäligt att bekosta undervisning för ett så litet antal flickor, som av dessa siffror att döma kunna beräknas söka inträde å en eventuell reallinje. Överstyrelsen finner de av stadsfullmäktige i Jönköping förebragta skälen värda allt beaktande, varför frågan om gymnasiet vid flickläroverket organisation i här berörda avseende bör bliva föremål för noggrann prövning.

Jönköpings stadsfullmäktige ha även uttalat önskemål om åtgärder för eventuell överflyttning av ordinarie lärarinnor vid något eller båda av de nuvarande 8-klassiga flickläroverken till den ifrågasatta kommunala flickskolan. Med anledning härav vill överstyrelsen erinra därom, att statsmakterna redan visat sig behjärta här uttalade önskemål, vilket i viss mån blivit tillgodosett genom bestämmelserna i § 40 i stadgan för kommunala flickskolor. I anslutning till dessa bestämmelser torde enligt överstyrelsens me-

ning en lösning av frågan på ett sätt, som tillgodoser de av stadsfullmäktige framförda önskemålen, icke vara utesluten.

I fråga slutligen om önskemålet, att rektor måtte förordnas något före den tidpunkt, då byggnaderna bliva för undervisning tillgängliga, möter intet hinder, att själva rektorsförordnandet sker i god tid, men den förordnade kan givetvis icke inträda i sin tjänsteställning som rektor och uppbära lön av statsmedel förrän från och med dagen för läroverkets upprättande.

En översikt beträffande den tid, från vilken vederbörande samhällen åtaga sig förpliktelserna för upprättande av högre flickläroverk, har för de olika orterna följande utseende:

Från och med tid, som av riksdagen och Kungl. Maj:t bestämmes:

Karlstad.

Västerås. (Önskemål har dock framställts, att läroverket om möjligt måtte träda i verksamhet med ingången av läsåret 1930/1931.)

Från och med höstterminen 1929:

Linköping.

Från och med höstterminen 1930:

Norrköping.

Borås.

Örebro.

Västerås (se ovan).

Tidigast höstterminen 1931:

Uppsala.

Lund.

Från och med höstterminen 1933:

Jönköping.

Vid avgivande av förslag, i vilken ordning de olika högre flickläroverken böra träda i funktion, har skolöverstyrelsen ansett hänsyn böra tagas icke blott till de på olika orter uttryckta önskemålen med avseende på tiden för upprättandet, utan också därtill, att olika landsändar bliva vederbörligen tillgodosedda, ävensom att tillkomsten av de nya läroverken fördelas någorlunda jämnt på olika år.

Med dessa utgångspunkter föreslår överstyrelsen i skrivelsen den 27 oktober 1928 inrättande av högre flickläroverk på nedannämnda orter i följande ordning:

Med ingången av läsåret 1930/1931:

Norrköping.
Borås.
Örebro.

Med ingången av läsåret 1931/1932:

Lund.
Karlstad.
Västerås.

Med ingången av läsåret 1932/1933:

Uppsala.

I fråga om tidpunkten för inrättande av de ifrågasatta läroverken i Linköping och Norrköping har överstyrelsen i utlåtandet den 10 januari 1929 anfört följande:

Enligt grunderna för den plan för upprättande av flickläroverk, som överstyrelsen ingav till Kungl. Maj:t den 27 oktober 1928, hade det legat närmast till hands att förlägga båda de nu ifrågasatta flickläroverken till början av läsåret 1932/1933. Ett uppskov med inrättande av högre flickläroverk i Linköping till denna tid torde emellertid innebära ett alltför starkt åsidosättande av stadens önskemål, då den förklarar sig beredd att mottaga ett sådant läroverk redan från och med höstterminen 1929. Då det å andra sidan torde möta svårigheter att få frågan avgjord i tillräckligt god tid för att läroverket skulle kunna inrättas redan den 1 juli 1929, synes den tidigaste tidpunkt, som kan ifrågakomma, vara den 1 juli 1930, och då det i visst avseende kan anses lämpligt, att de båda flickläroverken i Norrköping och Linköping, som torde ha att motse anslutning från delvis samma landsbygdsområde, få träda i funktion samtidigt och Norrköpings flickläroverk föreslagits till inrättande den 1 juli 1930, synes denna tidpunkt även vara den lämpligaste för upprättande av flickläroverket i Linköping.

Mot ett upprättande av flickläroverket i Jönköping från och med den 1 juli 1933, vilket synes vara den av Jönköpings stad önskade tidpunkten, har överstyrelsen ingenting att erinra.

Till sist vill jag nämna, att skolöverstyrelsens skrivelse den 27 oktober 1928 slutar med en hemställan, avseende bland annat, att Kungl. Maj:t måtte

dels vidtaga sådana åtgärder, att ordinarie ämneslärare vid kommunal mellanskola i stad, som åtagit sig vederbörlig byggnadsskyldighet beträffande såväl högre allmänt läroverk som högre flickläroverk, må, i den mån på grund av högre flickläroverks inrättande på orten kommunala mellanskolan nedlägges eller till sin omfattning begränsas, efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall kunna överflyttas såsom ordinarie ämneslärare till det högre flickläroverket, därest den av honom innehavda befattningen indrages och därmed jämförlig ordinarie anställning ej kan beredas honom vid vederbörande kommuns skolväsen;

dels föreslå riksdagen medgiva, att statsbidrag må enligt de grunder, som i kungörelsen nr 496/1927 föreskrivits rörande läroanstalter, som stå under ombildning från kommunala mellanskolor till samrealskolor, utgå till i staden inrättad kommunal mellanskola, om densamma på grund av högre flickläroverkets inrättande successivt nedläggas.

Departement-
schefen.

I statsverkspropositionen till 1929 års riksdag har Kungl. Maj:t åskat medel till inrättande från och med höstterminen 1929 av högre allmänna läroverk för flickor i städerna Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg. I enlighet med riksdagens därom gjorda anhållan torde nu böra för riksdagen framläggas en plan för inrättande av sådana läroverk även i andra städer, där nuvarande högre allmänna läroverk enligt den fastställda organisationsplanen framdeles skola vara avsedda endast för gossar. Dessa städer äro, såsom av det föregående framgått, Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Lund, Borås, Karlstad, Örebro och Västerås. Var och en av dessa städer har enligt lagakraftvunnet beslut av vederbörande stadsfullmäktige åtagit sig enahanda förpliktelser, som av riksdagen uppställts såsom villkor för inrättande av högre allmänna läroverk i Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, nämligen att för det ifrågasatta flickläroverket tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor. Ur denna synpunkt möter således intet hinder, att den plan, som nu bör framläggas, kommer att omfatta samtliga ifrågasvarande nio städer. Ej heller i övrigt synes mig anledning förefinnas att ifrågasätta annat än att ett högre allmänt flickläroverk bör komma till stånd å var och en av dessa orter. Från Kristinehamn har visserligen gjorts gällande, att ett särskilt läroverk för kvinnliga lärjungar icke bör inrättas i Karlstad, utan att det vore lämpligare att ombilda det nuvarande högre allmänna läroverket i Karlstad till samläroverk och därjämte utvidga samrealskolan i Kristinehamn med ett för såväl gossar som flickor avsett gymnasium. Jag hyser emellertid i likhet med skolöverstyrelsen den meningen, att man icke bör frångå tanken på inrättande av ett högre flickläroverk i Karlstad. Det är möjligt, att, på sätt överstyrelsen jämväl framhållit, oavsett tillkomsten av ett sådant läroverk ett samgymnasium kan finnas erforderligt i Kristinehamn; men denna fråga torde icke behöva avgöras i nu förevarande sammanhang, och jag tillstyrker, att därmed måtte få tills vidare anstå.

Vad angår frågan, i vilken ordning och vid vilka tider de av mig sålunda förordade nio nya flickläroverken böra komma till stånd, har jag icke funnit något att erinra mot vad skolöverstyrelsen i detta hänseende föreslagit. I enlighet härmed skulle läroanstalterna upprättas enligt följande plan:

Från och med den 1 juli 1930: i Linköping, Norrköping, Borås och Örebro.
Från och med den 1 juli 1931: i Lund, Karlstad och Västerås.

Från och med den 1 juli 1932: i Uppsala.

Från och med den 1 juli 1933: i Jönköping.

Vidkommande härefter organisationen av de nya läroverken anser jag, att desamma böra i första hand anordnas lika med de beslutade flickläroverken i Göteborg, Malmö och Hälsingborg, d. v. s. omfatta dels en fyraårig realskola, byggande på folkskolans sjätte klass, dels ett treårigt gymnasium. De önskemål, som av vissa städer framställts angående läroverkens inrättande med femårig realskola eller fyraårigt gymnasium eller med båda dessa skolformer, anser jag mig nu icke böra upptaga till omprövning. Skolöverstyrelsen har framhållit, att sedan läroverken kommit till stånd och nödig erfarenhet vunnits rörande behovet av parallellavdelningar, frågan om alternativ anknytning, beträffande realskolan jämväl till folkskolans fjärde klass och i avseende å ett fyraårigt gymnasium till realskolans näst högsta klass, torde kunna upptagas till prövning. Vad angår realskolan har en dylik anordning direkt ifrågasatts av stadsfullmäktige i Norrköping, Borås och Karlstad. Som sagt anser jag mig icke böra för närvarande ingå på denna fråga.

Stadsfullmäktige i Västerås hava såsom ett önskemål för stadens vidkommande upptagit ett förslag, som tidigare varit under behandling, nämligen om inrättande vid de högre flickläroverken av en särskild s. k. flickskolelinje. Detta förslag har emellertid genom 1928 års riksdags beslut om inrättande av kommunala flickskolor kommit i ett helt förändrat läge, och några åtgärder för tillmötesgående av berörda önskemål från Västerås stad kan jag icke för närvarande tillstyrka.

Stadsfullmäktige i Norrköping hava uttalat såsom önskemål, att det ifrågasatta högre allmänna flickläroverket i staden måtte upprättas genom ombildning av den kommunala mellanskolan därstädes samt att därvid den vid sistnämnda läroanstalt den 1 juli 1927 anställda ordinarie lärarpersonalen successivt måtte överflyttas till det nya flickläroverket. Detta önskemål torde icke utan vidare kunna realiserast. Emellertid synes det av skäl, som skolöverstyrelsen anfört, vara sannolikt eller i varje fall möjligt, att tillkomsten av ett högre flickläroverk i Norrköping kommer att föranleda ett successivt nedläggande av den kommunala mellanskolan i staden, och då det icke kan förutses bliva möjligt att i händelse av ett sådant nedläggande förflytta samtliga ordinarie lärare vid denna skola till andra, jämförliga befattningar vid stadens skolväsen, torde det vara påkallat, att åtgärder vidtagas för att för sådana lärare lindra verkningarna av det högre flickläroverkets inrättande. Skolöverstyrelsen har i sådant avseende framlagt ett förslag, som tager sikte ej blott på förhållandena i Norrköping utan även på de övriga städer, där omständigheterna kunna tänkas bliva likartade. Förslaget innebär, att under angivna förutsättningar ordinarie lärare vid vederbörande kommunala mellanskola skulle kunna efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje

särskilt fall överflyttas till ordinarie lärartjänst vid det högre flickläroverk, som inrättas å orten. Mot detta förslag har jag intet annat att erinra, än att det torde böra föreskrivas att vid överflyttningen skola tillämpas enahanda grunder, som av 1927 års riksdag fastställts i fråga om överflyttning av de den 1 mars 1927 anställda ordinarie ämneslärarna vid kommunal mellanskola, som ombildas till allmänt läroverk, liksom ock de grunder, som här nedan under punkten 5:o i ett visst avseende föreslås. I enlighet med 1927 års riksdags beslut skulle sålunda överflyttad lärare, som icke innehar behörighet till adjunktsbefattning, äga att, intill dess sådan behörighet förvärvats, åtnjuta kontanta avlöningsförmåner, tillfällig löneförbättring och eventuellt ingående dyrtidstillägg däri inberäknade, enligt samma grunder, som äro föreskrivna för ämneslärare vid kommunal mellanskola, med beräkning att av begynnelseavlöningen 1,100 kronor skola utgöra tjänstgöringspenningar; och skulle sådan lärare tillika vara berättigad till bostad och bränsle eller ersättning därför från vederbörande kommun enligt gällande bestämmelser för lärare vid kommunal mellanskola. En förutsättning för överflyttning av dylik icke adjunktskompetent lärare skulle således i varje fall vara, att vederbörande kommun åtog sig att tillhandahålla berörda naturaförmåner eller ersättning därför. Skolöverstyrelsen har vidare hemställt om utverkande av riksdagens medgivande till att statsbidrag till sådan kommunal mellanskola, varom nu är fråga, må utgå utan hinder därav, att till följd av skolans successiva nedläggande densamma omfattar ett mindre antal årsklasser än fyra. Ett liknande beslut fattades av 1927 års riksdag i fråga om statsbidrag till kommunal mellanskola, som står under ombildning till allmänt läroverk, och jag finner ett motsvarande medgivande även nu böra utverkas. Sistnämnda beslut innefattade emellertid jämväl föreskrift, att statsbidrag till arvode åt rektor skulle bortfalla. En dylik föreskrift erfordras icke nu, då det ej kan bliva fråga om en direkt ombildning av kommunal mellanskola till högre flickläroverk, utan de båda läroanstalterna skulle komma att bestå vid sidan av varandra, även om det successiva nedläggandet av mellanskolan komme att till tiden sammanfalla med upprättandet av flickläroverket. En rektor vid den i avveckling stadda kommunala mellanskolan synes alltså skäligen böra bibehållas vid sitt arvode, 1,000 kronor, därest rektorsförordnandet meddelats före avvecklingen och sålänge detta förordnande varar. Skulle sagda förordnande utgå under tiden för avvecklingen, då exempelvis endast en eller två klasser av den kommunala mellanskolan kvarstå, synes böra ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma, i vilken utsträckning ett reducerat rektorsarvode bör till honom utgå. Ett formligt medgivande av riksdagen härutinnan torde vara erforderligt.

Vad angår de av stadsfullmäktige i Linköping och Jönköping uttryckta önskemålen i avseende å ordnandet av vissa lokalfrågor m. m. ansluter jag mig i allt väsentligt till vad skolöverstyrelsen därom anfört. Rörande den

närmare innebörden härav inskränker jag mig till att hänvisa till den av mig i det föregående lämnade redogörelsen.

Till frågan om åtgärder till förmån för vid enskild flickskola anställda lärarinnor, vilka kunna komma att bli entledigade till följd av skolans nedläggande i samband med inrättande av högre flickläroverk å orten, ämnar jag återkomma under punkten 2:o i det följande.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att ett högre allmänt läroverk för flickor, omfattande fyrklassig realskola och treårigt gymnasium, skall upprättas från och med den 1 juli 1930 i envar av städerna Linköping, Norrköping, Borås och Örebro, från och med den 1 juli 1931 i envar av städerna Lund, Karlstad och Västerås, från och med den 1 juli 1932 i staden Uppsala samt från och med den 1 juli 1933 i staden Jönköping;

dels medgiva, att ordinarie ämneslärare vid kommunal mellanskola i stad, som åtagit sig vederbörlig byggnadsskyldighet beträffande såväl förutvarande högre allmänt läroverk som högre allmänt läroverk för flickor, må, i den mån på grund av sådant högre flickläroverks inrättande på orten den kommunala mellanskolan nedlägges eller till sin omfattning begränsas, kunna efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall överflyttas såsom ordinarie ämneslärare till det högre flickläroverket, därvid de grunder i avseende å avlöningsförmåner och pensionsrätt må äga tillämpning, som av 1927 års riksdag blivit fastställda i fråga om överflyttning till statsläroverk av de den 1 mars 1927 anställda ordinarie ämneslärarna vid kommunal mellanskola, som ombildas till allmänt läroverk, eller här nedan under punkten 5:o föreslås i liknande hänseende, dock att överflyttning till högre flickläroverk må äga rum endast därest den av vederbörande innehavda befattningen indrages och motsvarande anställning vid högre folkskola eller annan därmed jämförlig befattning vid läroanstalt, tillhörande kommunens skolväsen, ej kan beredas honom;

dels medgiva, att statsbidrag till kommunal mellanskola i stad, där högre allmänt läroverk för flickor inrättas, må, därest mellanskolan till följd av flickläroverkets inrättande successivt nedlägges, utan hinder av bestämmelserna i § 15 mom. 2 av kungörelsen den 19 november 1918 (nr 927), utgå enligt de i samma kungörelse stadgade grunder,

dock att i § 16 första stycket avsett statsbidrag skall utgå med 2,800 kronor för varje årsklass eller avdelning av årsklass;

dels medgiva, att, därest i stad, där högre allmänt läroverk för flickor inrättas, kommunal mellanskola till följd av flickläroverkets inrättande successivt nedlägges och därest förordnandet för rektor vid den kommunala mellanskolan upphör under tiden för mellanskolans avveckling, arvode åt den ordinarie ämneslärare vid mellanskolan, vilken förordnas till rektor under återstående avvecklingstid, må bestämmas till det i förhållande till nuvarande rektorsarvode reducerade belopp, som Kungl. Maj:t prövar skäligt.

2:o.

Ersättning
åt vissa
lärarinnor
vid stats-
understödda
enskilda
läroanstalter.

I samband med sitt beslut angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. föreskrev 1927 års riksdag, att därest på grund av gossreal-skolas ombildning till samrealskola högre flickskola på orten till följd av bristande anslutning icke vidare kunde upprätthållas och på den grund vid flickskolan anställd ämneslärarinna med full tjänstgöring ginge förlustig sin anställning, hon ägde, under förutsättning att hon vid början av nämnda ombildning uppnått en ålder av 50 år samt vunnit sådan anställning, som nu angivits, vid statsunderstödd enskild läroanstalt före den 1 mars 1927, intill dess hon fyllde 60 år, av statsmedel åtnjuta en årlig ersättning uppgående till två tredjedelar av den avlöning hon i enlighet med gällande bestämmelser vid entledigandet åtnjöt från skolan, tillfällig löneförbättring och eventuellt utgående dyrtidstillägg däri inberäknade, samt för tiden därefter en årlig pension till samma belopp, som skulle tillkommit henne, därest hon intill uppnåendet av sistnämnda ålder varit i tjänst vid högre flickskola.

Vidare beslöt 1928 års riksdag, i samband med beslut angående statsbidrag till kommunala flickskolor m. m., att, därest på grund av inrättandet av kommunal flickskola statsunderstödd enskild högre flickskola på orten upphörde med sin verksamhet och på den grund vid den senare skolan anställd ämneslärarinna med full tjänstgöring ginge förlustig sin anställning, hon ägde, under förutsättning att hon vid början av skolans avveckling uppnått en ålder av 50 år samt vunnit sådan anställning, som nu angivits, vid statsunderstödd enskild läroanstalt före den 1 mars 1928, intill dess hon fyllde 60 år, av statsmedel åtnjuta en årlig ersättning uppgående till två tredjedelar av den avlöning hon i enlighet med gällande bestämmelser vid entledigandet åtnjöt från skolan, tillfällig löneförbättring och eventuellt utgående dyrtidstillägg däri inberäknade, samt för tiden därefter en årlig pension till samma belopp, som skulle tillkommit henne, därest hon intill uppnåendet

av sistnämnda ålder varit i tjänst vid statsunderstödd enskild flickskola; och skulle vad nu sagts äga tillämpning beträffande lärarinnor vid sådana skolor, vilkas avveckling påbörjats inom tio år, räknat från den 1 januari 1929.

Genom beslut den 22 juni 1928 anbefalldes Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att i samband med avgivande av framställningar, avsedda att föreläggas 1929 års riksdag, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de åtgärder, som borde av Kungl. Maj:t vidtagas med anledning av riksdagens båda omförmälda beslut.

I skrivelse den 31 augusti 1928 har skolöverstyrelsen meddelat, att, enligt vad från föreståndarna för de statsunderstödda högre flickskolorna införskaffade uppgifter givit vid handen, man ej torde behöva räkna med något sådant entledigande av lärarinna, som i 1927 års riksdags omförmälda beslut avsetts, tidigare än under år 1931 och sålunda i varje fall icke under budgetåret 1929/1930, samt att överstyrelsen med hänsyn härtill funnit sig icke kunna föreslå Kungl. Maj:t att vidtaga några åtgärder i berörda avseende för sistnämnda budgetår. Ej heller i anledning av 1928 års riksdags beslut angående ersättning åt ämneslärarinna, som på grund av inrättandet av kommunal flickskola går förlustig sin anställning, har överstyrelsen ansett sig kunna för närvarande föreslå några åtgärder; ingen kommunal flickskola har nämligen ännu inrättats, och hållpunkter saknas för bedömandet av i vilken omfattning dylika skolor kunna komma att inrättas under läsåret 1929/1930.

Överstyrelsen har tillika meddelat, att överstyrelsen hade för avsikt att inom den närmaste tiden företaga en förnyad undersökning rörande den inverkan, som det högre skolväsendets omorganisation kunde medföra i fråga om de enskilda högre flickskolornas verksamhet, samt till Kungl. Maj:t inkomma med de framställningar, som kunde föranledas av denna förnyade undersöknings resultat.

Jag delar skolöverstyrelsens mening, att några omedelbara åtgärder i anledning av de förut omnämnda riksdagsbesluten icke äro av behovet påkallade. Anledningen till att jag det oaktat nu upptagit denna fråga är att överstyrelsen i sin omförmälda skrivelse gjort framställning om utvidgning i visst avseende av den av 1927 års riksdag givna föreskriften om ersättning och pension åt vissa lärarinnor, som på grund av det högre skolväsendets omorganisation kunde komma att bliva entledigade, samt att detta spörsmål synes mig böra underställas 1929 års riksdag.

Enligt nämnda föreskrift, yttrar överstyrelsen, skall dylik ersättning och pension kunna ifrågakomma under förutsättning, att på grund av gossrealskolas ombildning till samrealskola högre flickskola på orten till följd av bristande anslutning icke vidare kan upprätthållas och på den grund vid flickskolan anställd ämneslärarinna med full tjänstgöring går förlustig sin anställning. Det synes överstyrelsen ej uteslutet, att högre flickskola kan komma att nedläggas jämväl av den anledningen, att ett högre allmänt

läroverk för flickor kommer till stånd på ifrågavarande ort. Det torde få anses skäligt, att även i sådant fall ämneslärarinna, som går förlustig sin anställning, kan på i riksdagens skrivelse angivet sätt erhålla ersättning för mistade löneförmåner. Föreskriften härom torde böra erhålla en utformning, svarande mot den, som av 1927 års riksdag beslutats i fråga om högre flickskolas nedläggande på grund av gossrealskolas ombildning till samrealskola. Dock synes ett tillägg böra göras av den innebörd, som av 1928 års riksdag beslutats i fråga om ersättning åt lärarinnor, som entledigats på grund av inrättandet av kommunal flickskola, nämligen att den ifrågavarande bestämelsen skall äga tillämpning beträffande lärarinnor vid sådana skolor, vilkas avveckling påbörjats inom tio år, räknat från den 1 januari 1929.

I anslutning härtill hemställer överstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att besluta, att, därest på grund av inrättandet av högre allmänt läroverk för flickor statsunderstödd enskild högre flickskola på orten upphör med sin verksamhet och på den grund vid den senare skolan anställd ämneslärarinna med full tjänstgöring går förlustig sin anställning, hon må, under förutsättning att hon vid början av skolans avveckling uppnått en ålder av 50 år samt vunnit sådan anställning, som nu angivits, vid statsunderstödd enskild läroanstalt före den 1 mars 1927, intill dess hon fyller 60 år, av statsmedel åtnjuta en årlig ersättning, uppgående till två tredjedelar av den avlöning hon i enlighet med gällande bestämmelser vid entledigandet åtnjöt från skolan, tillfällig löneförbättring och eventuellt utgående dyrtidstillägg däri inberäknade, samt för tiden därefter en årlig pension till samma belopp, som skulle tillkommit henne, därest hon intill uppnåendet av sistnämnda ålder varit i tjänst vid statsunderstödd enskild flickskola; skolan vad nu sagts äga tillämpning beträffande lärarinnor vid sådana skolor, vilkas avveckling påbörjats inom tio år, räknat från den 1 januari 1929.

Departementschefen.

Skolöverstyrelsens föreliggande förslag innebär, att de förmåner i fråga om ersättning och pension, vilka redan tillförsäkrats vissa flickskollärarinnor, som på grund av skolreformen kunna komma att förlora sin anställning, skulle under enahanda förutsättningar beredas jämväl lärarinnor vid sådana statsunderstödda enskilda högre flickskolor, som må komma att nedläggas till följd av högre allmänna flickläroverks inrättande å vederbörande orter. I likhet med skolöverstyrelsen anser jag det skäligt, att en dylik utvidgning av de hittills meddelade föreskrifterna kommer till stånd. Mot utformningen av skolöverstyrelsens förslag har jag intet att erinra, och jag ansluter mig därför i allo till överstyrelsens hemställan.

I detta sammanhang anhåller jag att få beröra ännu en fråga rörande åtgärder för att för vederbörande lärarinnor lindra verkningarna av högre flickskolors indragning. Jag åsyftar härmed frågan om sådan överflyttning under vissa förutsättningar av lärarinnor från enskild högre flickskola till allmänt läroverk, som förordades av 1927 års riksdag. Riksdagen yttrade härom följande (riksdagens skrivelse nr 262, sid. 100):

Riksdagen erinrar först därom, att enligt det av riksdagen biträdda organisationsförslaget ett stort antal statliga samskolor — fristående eller i högre allmänt läroverk ingående — skulle komma till stånd, samt att ett betydligt antal ämneslärarinnetjänster där skulle finnas. Riksdagen tänker sig då, att de flickskollärarynnor med vederbörlig kompetens till dylika ämneslärarinnetjänster, som på grund av högre flickskolas nedläggande eller genom en av omorganisation förorsakad inskränkning i sådan skolas verksamhet bliva entledigade från sina befattningar och som önska ifrågakomma till ämneslärarinnetjänst, skulle hava att därom göra anmälan hos skolöverstyrelsen. Då dylik tjänst skulle tillsättas, borde överstyrelsen undersöka, huruvida bland de sålunda anmälda finnes någon, som prövades lämplig för tjänsten. Vore detta fallet, skulle överstyrelsen äga att tillsätta densamma utan dess ledigförklarande. Givetvis borde denna tillsättningsprocedur avse endast lärarinnor, som före den 1 mars 1927 vunnit anställning med full tjänstgöring vid flickskola och som vid tiden för entledigandet från sin befattning under minst 5 år innehaft dylik anställning vid statsunderstödd enskild läroanstalt. Därjämte borde förfarandet tillämpas under begränsad övergångstid, exempelvis 10 år, räknat från början av den föreslagna omorganisationens genomförande. Riksdagen tänker sig, att bestämmelser i nu angiven riktning kunde av Kungl. Maj:t utfärdas, eventuellt i samband med utfärdande av behörlig ny läroverksstadga.

Sedan Kungl. Maj:t genom cirkulär den 18 juni 1927 uppdragit åt skolöverstyrelsen att inkomma med förslag till de bestämmelser, som kunde befinnas erforderliga med anledning av vad riksdagen sålunda anfört, har överstyrelsen i skrivelse den 15 september 1928 avgivit dylikt förslag och därvid efter en utförlig motivering hemställt, att Kungl. Maj:t måtte utfärda nedanstående bestämmelser rörande överflyttning av ämneslärarinna från statsunderstödd enskild högre flickskola till ämneslärarinnetjänst vid statsläroverk att gälla tills vidare intill utgången av juni månad år 1937:

Då ämneslärarinnetjänst blivit ledig vid statligt samläroverk eller högre läroverk för flickor, må skolöverstyrelsen kunna utan tjänstens ledigförklarande i den ordning, som i gällande läroverksstadga föreskrives, till innehavare av densamma utse vid statsunderstödd enskild högre flickskola anställd föreståndarinna eller ämneslärarinna, som äger behörighet till ämneslärarinnetjänst vid statsläroverk, under förutsättning att ifrågavarande lärarinna dels antingen blivit entledigad eller enligt skolöverstyrelsens beprövande kan förutses komma att bliva entledigad från sin befattning, på den grund att verksamheten vid den skola, vid vilken hon är anställd, nedlägges eller inskränkes såsom en följd av den av 1927 års riksdag beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet och av riksdagen i anslutning därtill ifrågasatta åtgärder, dels före den 1 mars 1927 vunnit anställning med full tjänstgöring vid statsunderstödd enskild högre flickskola samt vid tiden för överflyttandet till ämneslärarinnetjänst vid statsläroverk under minst 5 år varit anställd med full tjänstgöring vid statsunderstödd enskild läroanstalt.

Skolöverstyrelsens förslag går, som synes, i vissa hänsenden utom ramen för den av riksdagen förordade anordningen. Sålunda innebär förslaget, att överflyttning av lärarinnor skulle kunna ske ej blott till statliga samskolor utan även

till högre allmänna läroverk för flickor. Vidare skulle enligt förslaget överflyttningen icke nödvändigtvis böra ske först vid tidpunkten för vederbörande lärarinnas entledigande utan jämväl kunna förekomma tidigare, detta dock under förutsättning att lärarinnan i fråga kan förutses komma att på grund av omorganisationen bliva entledigad. Bedömandet härvidlag skulle ankomma på överstyrelsens prövning i varje särskilt fall, varvid hänsyn skulle tagas bland annat till 1927 års riksdags uttalanden rörande möjlighet för enskild flickskola att kunna i framtiden påräkna statsbidrag för sin verksamhet.

Jag vill vidare nämna, att akademiskt bildade kvinnors förening i förevarande fråga inkommit med en skrift, däri framhållits, att de lärarinnor, såväl akademiskt utbildade som seminarieutbildade, vilka en längre tid tjänstgjort som extraordinarie vid exempelvis statens samskolor och vid kommunala mellanskolor, skulle komma att försättas i en synnerligen svår belägenhet, därest skolöverstyrelsens förslag godkändes av Kungl. Maj:t.

Föreningen hemställer, att de nyinrättade ämneslärarinnetjänsterna vid statens samskolor, samläroverk och högre flickläroverk i vanlig ordning ledigförklaras, att vid tillsättandet av dessa tjänster föregående tjänstgöring vid kommunal mellanskola, högre folkskola, statssamskola, högre allmänt läroverk, realskola, folkhögskola och folkskoleseminarium anses lika meriterande som tjänstgöring vid enskild flickskola, samt att de enskilda flickskolorna uppmanas att anmäla sina lediga platser hos skolöverstyrelsen, så att de entledigade flickskollärarinnorna i första hand kunna hänvisas till dessa.

Mot vad skolöverstyrelsen i senast berörda hänseenden föreslagit har jag i stort sett intet att erinra. En överflyttning av föreståndarinna eller lärarinna utan ansökningsförfarande till statsläroverk skulle, enligt vad överstyrelsen tänkt sig, kunna ske även i sådana fall, då hon kunde förutses komma att bliva entledigad, på den grund att verksamheten vid den högre flickskolan antingen kommer att nedläggas eller inskränkas till följd av 1927 års riksdags beslut. En dylik förhandsprövning i sådana fall, då flickskolan kan beräknas komma att helt nedläggas, finner jag befogad och lämplig. Däremot synas mig vissa svårigheter kunna vara förenade med ett bedömande på förhand, huruvida en lärarinna kommer att gå förlustig sin anställning, därest flickskolans verksamhet kan beräknas komma att allenast inskränkas till följd av 1927 års skolbeslut. I sistnämnda hänseende synes mig försiktigheten bjuda, att förekommande fall underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Emellertid har jag icke velat tillstyrka, att de nu föreslagna bestämmelserna av Kungl. Maj:t fastställas, förrän riksdagen fått tillfälle att yttra sig över desamma. Något uttryckligt beslut av riksdagen torde emellertid icke böra ifrågasättas, utan mitt förslag är, att vad i ärendet förekommit bringas till riksdagens kännedom, varvid det kan förväntas, att riksdagen giver sin åsikt till känna i samband med sitt beslut i den fråga, som utgör det huvudsakliga föremålet för min framställning under denna punkt.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta,

att, därest på grund av inrättandet av högre allmänt läroverk för flickor statsunderstödd enskild högre flickskola på orten upphör med sin verksamhet och på den grund vid den senare skolan anställd ämneslärarinna med full tjänstgöring går förlustig sin anställning, hon må, under förutsättning att hon vid början av skolans avveckling uppnått en ålder av 50 år samt vunnit sådan anställning, som nu angivits, vid statsunderstödd enskild läroanstalt före den 1 mars 1927, intill dess hon fyller 60 år, av statsmedel åtnjuta en årlig ersättning, uppgående till två tredjedelar av den avlöning hon i enlighet med gällande bestämmelser vid entledigandet åtnjöt från skolan, tillfällig löneförbättring och eventuellt utgående dyrtidstillägg däri inberäknade, samt för tiden därefter en årlig pension till samma belopp, som skulle tillkommit henne, därest hon intill uppnåendet av sistnämnda ålder varit i tjänst vid statsunderstödd enskild flickskola; skolande vad nu sagts äga tillämpning beträffande lärarinnor vid sådana skolor, vilkas avveckling påbörjats inom tio år, räknat från den 1 juli 1929.

3:o.

Den 24 september 1928 utfärdade Kungl. Maj:t ny stadga för rikets allmänna läroverk (svensk författningssamling nr 412). Enligt § 1 i denna stadga äro rikets allmänna läroverk av tre slag: dels fristående realskolor; dels högre allmänna läroverk; dels ock lyceer, anordnade antingen såsom fristående läroanstalter eller i anslutning till högre allmänna läroverk.

Skolöverstyrelsen har nu i skrivelse den 27 december 1928 påpekat, att särskilda avlöningsbestämmelser för fristående lyceer saknas, och i sådant avseende anfört:

Den i fråga om läroverkslärarnas avlöning grundläggande författningen, nämligen kungörelsen den 22 juli 1918 (nr 660) angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken, nämner helt naturligt ingenting om lyceer; och detsamma är fallet även på andra håll, där det gives bestämmelser angående läroverkslärarens avlöning, t. ex. i kungörelsen nr 475/1919. Nu torde det visserligen dröja, innan det uppstår något lyceum utan förbindelse med åtminstone någon del av ett högre allmänt läroverk; men det synes önskvärt, att ifrågasättas lucka i avlöningsbestämmelserna blir utfylld i god tid. Därvid torde knappast, åtminstone för närvarande, kunna ifrågasättas annat än att de fristående lyceerna må bli i löne- och pensionshänseende likställda med de högre allmänna läroverken. Någon ändring i fråga om kostnader kommer en sådan bestämmelse icke att medföra, förrän det möjligen uppstår något lyceum utan för-

Avlönings- och pensionsförmåner för lärarpersonalen vid lyceer, anordnade såsom fristående läroanstalter.

bindelse med högre allmänt läroverk och utan motsvarighet i något hittillsvarande sådant läroverk.

På grund härav har överstyrelsen hemställt om vidtagande av åtgärder i syfte att vad som i kungörelser eller kungl. brev finnes föreskrivet i fråga om avlöning eller pension för lärarpersonalen vid högre allmänna läroverk må gälla även i fråga om lärarpersonalen vid sådana lyceer, som äro anordnade såsom fristående läroanstalter.

Departement-
schefen.

I likhet med skolöverstyrelsen anser jag löne- och pensionsförhållandena för lärarpersonalen vid fristående lyceer böra ordnas redan nu. I anslutning till överstyrelsens förslag tillstyrker jag avlåtande av proposition till riksdagen om utsträckning av gällande bestämmelser rörande lärarpersonalen vid de högre allmänna läroverken till att omfatta jämväl lärarpersonalen vid de fristående lyceerna. Som några sådana lyceer icke ännu upprättats, komma några kostnader för statsverket tills vidare icke att förorsakas härav.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att besluta, att vad i gällande författningar eller eljest av Kungl. Maj:t meddelade beslut finnes föreskrivet i fråga om avlöning och pension för lärarpersonalen vid högre allmänna läroverk skall gälla även för lärarpersonalen vid sådana lyceer, som anordnas såsom fristående läroanstalter.

4:o.

Utsträckt
tjänstgö-
ringsskyldig-
het för
musiklärare
vid de all-
männa läro-
verken m. m.

Genom kungörelse den 29 juni 1928 (nr 252) fastställde Kungl. Maj:t undervisningsplaner för rikets allmänna läroverk. I samband därmed föreskrevs, att beträffande vissa ämnen, däribland musik, de fastställda planerna icke skulle följas förrän särskild föreskrift därom framdeles lämnats.

Sedermera har skolöverstyrelsen i skrivelse den 19 november 1928 angående anslag till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1929/1930 framlagt en beräkning av kostnaderna för genomförandet av de nya undervisningsplanerna för ämnet musik och därvid tillika uttalat sig för att musikundervisningen vid de allmänna läroverken skulle utvecklas successivt, så att de nya undervisningsplanerna skulle kunna införas samtidigt med att den nya läroverksorganisationen bleve fullt genomförd, vilket beräknades i stort sett bliva fallet med början av läsåret 1934/1935. För detta ändamål föreslog överstyrelsen, att för vart och ett av läsåren 1929/1930—1934/1935 skulle utverkas anslag till visst antal undervisningstimmar i musik utöver de det närmast föregående läsåret förefintliga.

Då jag den 4 januari 1929 för Kungl. Maj:t anmälde skolöverstyrelsens berörda framställning, tillkännagav jag min principiella anslutning till den av överstyrelsen framlagda planen för musikundervisningens förbättrande, och vad angår budgetåret 1929/1930 tillstyrkte jag, att för påbörjande av

det föreslagna successiva genomförandet av de nya undervisningsplanerna för ämnet musik skulle, i huvudsaklig överensstämmelse med överstyrelsens förslag, hos riksdagen äskas ökat extra anslag till extra arvoden åt musikalärare. I enlighet med min därom gjorda hemställan föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för sagda ändamål anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra anslag av 29,700 kronor (jfr 1929 års åttonde huvudtitel, punkten 157).

I skrivelse den 27 december 1928 har nu skolöverstyrelsen — med framhållande att det, enligt överstyrelsens mening, för det successiva genomförandet av de nya undervisningsplanerna för ämnet musik erfordrades även andra åtgärder än ökning av antalet undervisningstimmar — framlagt fråga angående vissa sådana åtgärder. Överstyrelsen anför härvid bland annat följande:

Enligt gällande avlöningsförfattning (kungörelsen nr 660/1918) är musikalärare skyldig att för den fastställda lönen tjänstgöra vid högre allmänt läroverk 15 och vid realskola 9 veckotimmar, varjämte ytterligare tjänstgöring mot särskild ersättning kan åläggas vederbörande intill sammanlagt vid högre allmänt läroverk 18 och vid realskola 12 veckotimmar. Skall nu musikundervisningen kunna utvecklas på det sätt, som är avsett i den nya undervisningsplanen och för vilket överstyrelsens framställning den 19 november 1928 något redogör, är det uppenbart, att i åtskilliga fall de sålunda angivna maximaltalen av timmar icke komma att visa sig tillräckliga. Säkerligen kommer utvecklingen både att gå olika hastigt och att nå olika långt vid de särskilda läroverken; särskilt gäller detta om instrumentalmusiken på grund av dennas frivilliga karaktär. Under sådana omständigheter torde det vara svårt eller omöjligt att finna några övergångsbestämmelser tillräckligt smidiga för att passa in på de olika variationer, som kunna vara tänkbara, och synes lämpligast att utan övergångsbestämmelser ju förr dess hellre få det maximala medgivnet, som kan vara erforderligt under förutsättning av den nya undervisningsplanens fulla tillämpning. Och torde detta maximala böra bestämmas på liknande sätt som i fråga om gymnastiklärare, d. v. s. att överstyrelsen må kunna ålägga vederbörande lärare ytterligare tjänstgöring intill sammanlagt 32 eller, där Kungl. Maj:t sådant medgiver, intill 34 veckotimmar, dock att för en lärare icke må utan hans eget medgivande bestämmas mer än sammanlagt 28 veckotimmar. Sådan lärare, som utnämns före ikraftträdandet av en i sagda riktning förändrad bestämmelse, borde dock icke vara skyldig att åtaga sig flera veckotimmar än det för närvarande bestämda antalet av sammanlagt 18 respektive 12. Visserligen är, jämlikt kungörelsen nr 660/1918, en var i densamma innefattad befattningshavare, alltså även musikalärare, därest vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden vid en möjligen inträdande förändrad organisation av de allmänna läroverken eller eljest kan varda stadgad, pliktig att, med bibehållande av den tjänstegrad och den avlöning han innehar, efter nya eller förändrade föreskrifter sköta de med befattningen förenade göromål. Men musikalärarna intaga så till vida en annan ställning än andra läroverkslärare, att tjänstgöringen icke ens vid de största läroverken hittills kunnat bereda dem tillräcklig sysselsättning. De hava därför i regel haft annat arbete vid sidan av läroverkstjänstgöringen; och detta förhållande har, långt ifrån att lända läroverken till men, tvärtom varit en nödvändig förut-

sättning för att läroverken överhuvudtaget skolat kunna få några musiklärare. Under sådana omständigheter synes det oskäligt att mot en musiklärarens önskan ålägga honom ökad tjänstgöring, som skulle kunna uppgå vid ett högre läroverk till 10 och vid en realskola till 16 veckotimmar mer än som varit möjligt vid den tid, då han sökte sin tjänst. I sådana fall, då sammanlagda tjänstgöringen vid ett läroverk skulle uppgå till mer än respektive 28, 18 och 12 veckotimmar, skulle väl även de överskjutande timmarna i regel erbjudas åt den ordinarie musikläraren; i den mån han avböjde en så utsträckt tjänstgöring, skulle för behöfligt timal anställas biträdande musiklärare.

För möjligheten att anställa sådan talar även en annan omständighet, som överstyrelsen i framställning den 4 januari 1927 rörande utredning angående förändrade anställningsförhållanden för övningslärarna vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter berört i följande ord:

»En musiklärarens undervisning omfattar icke endast sång utan även instrumentalmusik. Den omfattning, i vilken detta är fallet, växlar mycket icke blott efter läroverkens storlek utan också efter det intresse, med vilket detta frivilliga ämne omfattas av lärjungarna. Nu förekommer det emellertid, isynnerhet vid sådana läroverk, där orkestermusiken vunnit större anslutning, att det föreligger behov av undervisning i ett eller annat instrument, som musikläraren icke behärskar. För sådana fall vore det önskvärt, att det funnes möjlighet att förordna biträdande musiklärare, likasom det redan finnes bestämmelser om förordnande av biträdande teckningslärare och biträdande gymnastiklärare.»

Det synes, som om frågan angående anställande av biträdande musiklärare å ena sidan vore synnerligen lätt att, oberoende av den ifrågasatta utredningen i övrigt, lösa i analogi med vad som finnes föreskrivet angående biträdande teckningslärare och biträdande gymnastiklärare, å andra sidan vore av brådskande natur, enär ett uppskov med denna särskilda frågas lösning skulle lägga allvarliga hinder i vägen för musikundervisningens utveckling till allt närmare överensstämmelse med den nya undervisningsplanen, ja, i vissa fall måhända skulle alldeles omintetgöra denna utveckling.

De i kungörelsen nr 660/1918 meddelade avlöningsbestämmelserna torde alltså bära kompletteras därhän, att biträdande manlig lärare i musik skall i avlöning åtnjuta 90 kronor för veckotimme och biträdande kvinnlig lärare i musik 85 kronor för veckotimme.

Till undvikande av missförstånd erinrar överstyrelsen därom, att den sålunda ifrågasatta möjligheten att ålägga ordinarie musiklärare ökad tjänstgöring samt att förordna biträdande musiklärare icke innebär några som helst risker, att musikundervisningen skall komma att draga alltför dryga kostnader, enär timantalet i varje fall måste hållas inom gränserna av det anslag, som Kungl. Maj:t och riksdagen för varje särskilt år bevilja.

Skolöverstyrelsen framhåller vidare, att övergången från den gamla till den nya ordningen för musikundervisningen bör ske successivt icke blott i fråga om timantalet utan också i fråga om planläggningen av själva den undervisning, som skall meddelas under de för varje särskilt läroverk under varje särskilt år anslagna timmarna.

I detta avseende anser överstyrelsen, att några provisoriska tim- och kursplaner för musikundervisningen under övergångsåren icke torde bära utfär-

das, utan att i stället en viss frihet torde böra lämnas rektorerna att för vart och ett av de särskilda övergångsåren i samråd med vederbörande musiklärare ordna musikundervisningen var och en vid sitt läroverk på sådant sätt, att övergången från den gamla till den nya ordningen sker på ett så jämnt sätt som möjligt. Någon annan form av kontroll över rektorernas sätt att använda denna frihet torde icke vara erforderlig, än att rektor vid sådan framställning till överstyrelsen rörande övertimmar för musikundervisningen, som finnes omförmäld i § 120 mom. 4 av 1928 års läroverksstadga, jämväl meddelar plan för läroverkets musikundervisning under det läsår, framställningen avser.

På grund av vad sålunda anförts hemställer skolöverstyrelsen,

att överstyrelsen må bemyndigas att ålägga ordinarie musiklärare vid allmänt läroverk att, utöver den tjänstgöring, som åligger honom för den fastställda lönen, mot särskild ersättning ytterligare tjänstgöra intill sammanlagt 32 veckotimmar eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande för varje särskilt fall, intill sammanlagt 34 veckotimmar, dock att för en lärare icke må utan hans eget medgivande bestämmas en mer omfattande tjänstgöring än, i fråga om lärare, som utnämnts före ikraftträdandet av denna bestämmelse, sammanlagt 18 veckotimmar vid högre allmänt läroverk och 12 veckotimmar vid realskola, i fråga om annan lärare sammanlagt 28 veckotimmar,

att vid allmänt läroverk må kunna förordnas biträdande musiklärare med en avlöning av för manlig lärare 90 kronor och för kvinnlig lärare 85 kronor för veckotimme,

samt att för vart och ett av läsåren 1929/1935 rektor vid varje särskilt läroverk må åläggas att i samråd med vederbörande musiklärare uppgöra plan för musikundervisningen vid läroverket, varvid skall iakttagas, dels att dessa planer skola förete en småningom skeende övergång från den för närvarande gällande ordningen till den genom kungörelsen nr 252/1928 fastställda planen för musikundervisningen, dels att rektor varje år skall till överstyrelsen insända den för nästföljande läsår avsedda planen inom den tid och i det sammanhang, som angives i § 120 mom. 4 av 1928 års läroverksstadga.

För genomförandet av de nya undervisningsplanerna för de allmänna läroverken, såvitt angår ämnet musik, erfordras i första hand ökade medel till ersättning åt musiklärare för s. k. övertimmar i ämnet. Med anledning härav har, såsom jag redan erinrat, Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1929 års riksdag framlagt förslag om anvisande av medel till viss utvidgning av musikundervisningen under budgetåret 1929/1930. Den nu föreliggande framställningen avser vissa andra åtgärder för att möjliggöra musikundervisningens ordnande enligt de nya planerna.

Den första av de åtgärder, som nu av skolöverstyrelsen ifrågasatts, avser sådan ändring av gällande bestämmelser för omfattningen av musiklärares tjänstgöring, att maximigränsen, som för närvarande är satt till 18 veckotimmar för lärare vid högre allmänt läroverk och 12 veckotimmar för lärare

Departement-
schefen.

vid realskola, höjes till 32 veckotimmar eller, där särskilda förhållanden sådant påkalla och Kungl. Maj:t lämnar medgivande därtill, 34 veckotimmar. Musiklärare skulle dock icke utan eget medgivande kunna åläggas mera än sammanlagt 28 veckotimmar, och sådan lärare, som utnämnts före ikraftträdandet av de föreslagna nya bestämmelserna, skulle icke vara skyldig att åtaga sig mera än det för närvarande föreskrivna maximiantalet av 18 respektive 12 veckotimmar. Den sålunda föreslagna utökningen av musiklärarnas tjänstgöring ansluter sig till vad som i motsvarande hänseende för närvarande gäller beträffande gymnastiklärare. Jag har icke funnit anledning till erinran mot skolöverstyrelsens framställning annat än i följande avseende.

Enligt gällande bestämmelser äro musiklärarna liksom övriga ordinarie lärare skyldiga underkasta sig den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som kan bliva stadgad vid en möjligen inträdande förändrad organisation av de allmänna läroverken. I anslutning härtill är musiklärare, som utnämnts före ikraftträdandet av de föreslagna nya bestämmelserna, skyldig att åtaga sig den nu ifrågasatta ökade tjänstgöringen. Fall kunna emellertid tänkas, då kravet på en dylik ökad skyldighet rimligtvis ej bör oeftergivligen uppställas, och jag anser mig därför böra förorda, att, där förhållandena sådant påkalla, tjänstgöringen för musiklärare, som utnämnts före den 1 juli 1929, må kunna efter skolöverstyrelsens beprövande bestämmas i enlighet med hittills gällande föreskrifter.

Den andra av de åtgärder, varom överstyrelsen i detta sammanhang gjort framställning, är beredande av möjlighet till anställande vid de allmänna läroverken av biträdande musiklärare för uppehållande av den del av musikundervisningen, som ej kan åläggas de ordinarie musiklärarna och som dessa ej heller vilja frivilligt åtaga sig. Beträffande denna fråga vill jag först erinra, att kungörelsen den 22 juni 1918 (nr 660) angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken icke innehåller några bestämmelser angående biträdande övningslärare i andra ämnen än teckning. Emellertid har Kungl. Maj:t enligt cirkulär den 17 juni 1921 dels bemyndigat skolöverstyrelsen att, i mån av behov och i den omfattning härför tillgängliga medel medgiva, från och med läsåret 1921/1922 vid de allmänna läroverken förordna biträdande gymnastiklärare, dels ock föreskrivit, att ersättning för biträdande gymnastiklärares tjänstgöring skall utgå efter 90 kronor för veckotimme. Sedermera har Kungl. Maj:t den 28 oktober 1927, med ändring därutinnan av bestämmelserna i cirkuläret den 17 juni 1921, föreskrivit, att ersättning till biträdande kvinnlig gymnastiklärare vid de allmänna läroverken skall utgå med 85 kronor för veckotimme.

Föreskrifter angående biträdande lärare i musik saknas alltjämt. Det torde emellertid vara otvivelaktigt, att, såsom skolöverstyrelsen framhållit, sådana biträdande lärare komma att bliva behöfliga, därest musikundervisningen kommer att utvidgas till överensstämmelse med de nya undervis-

ningsplanerna. På grund härav torde skolöverstyrelsen böra bemyndigas att, i mån av behov och i den omfattning härför tillgängliga medel medgiva, vid de allmänna läroverken förordna biträdande lärare i musik. Avlöningen för dessa lärare bör, i likhet med vad som föreskrivits beträffande biträdande lärare i teckning och gymnastik, vara densamma som för vika-rierande lärare i ämnet, d. v. s. för manlig lärare 90 kronor för veckotimme och för kvinnlig lärare 85 kronor för veckotimme. De bestämmelser, som erfordras för ordnande av denna angelägenhet, torde icke behöva formligen underställas riksdagen utan torde kunna utfärdas av Kungl. Maj:t i likhet med vad som skedde i avseende å biträdande gymnastiklärare genom förut omförmälda beslut den 17 juni 1921 och den 28 oktober 1927. Till denna fråga ämnar jag återkomma, sedan riksdagen meddelat sina beslut angående anslag till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken och angående utsträckt tjänstgöringsskyldighet för dessa lärare.

Skolöverstyrelsen har slutligen gjort en framställning angående planläggningen av musikundervisningen vid de allmänna läroverken under övergången från den gamla till den nya ordningen. Denna fråga torde icke för närvarande behöva upptagas till behandling, utan ärendet bör lämpligen av Kungl. Maj:t prövas samtidigt med att övriga i det föregående omhandlade spörsmål rörande musikundervisningen företagas till slutligt avgörande.

På grund av vad jag i det föregående anfört hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att från och med läsåret 1929/1930 ordinarie lärare i musik vid allmänt läroverk må kunna åläggas — utöver det antal veckotimmar han är skyldig att tjänstgöra för den fastställda lönen — ytterligare tjänstgöring intill sammanlagt 32 veckotimmar, dock att musiklärare icke må utan eget medgivande åläggas mera än sammanlagt 28 veckotimmar samt att, där särskilda förhållanden sådant påkalla, för musiklärare, som utnämnts före den 1 juli 1929, tjänstgöringen må kunna efter skolöverstyrelsens beprövande bestämmas i enlighet med hittills gällande föreskrifter;

dels ock medgiva, att där särskilda förhållanden det påkalla, musiklärare vid allmänt läroverk må kunna, efter Kungl. Maj:ts beprövande, erhålla ersättning för intill 34 veckotimmars undervisning.

5:o.

Frågan om rätt för sådan adjunktskompetent lärare vid kommunal mellanskola, som vid dylik skolas omorganisation till samrealskola överflyttas såsom adjunkt till samrealskolan, att tillgodoräkna sig viss del av sin tjänstgöring vid mellanskolan för erhållande av ålderstillägg såsom adjunkt har

Adjunktskompetent lärares vid kommunal mellanskola placering i

lönegrad vid övergång till adjunkts-tjänst vid samrealskola. vid 1928 års riksdag varit föremål för prövning. I en vid sagda riksdag väckt motion i ämnet (I: 304) anfördes bland annat följande:

Vid förstatligandet av vissa mellanskolor komme fall att inträffa, där i statstjänst övergående adjunktskompetenta lärare lede minskning i sina dittills åtnjutna lagliga löneförmåner. Särskilt erinrades om det förhållandet, att mellanskollärare, vilken intjänat ålderstillägg och först nyligen förvärvat adjunktskompetens genom vunnen provårsutbildning, vid övergång i statstjänst erhöle avlöning i första lönegraden såsom adjunkt. Hade han åter icke innehaft författningsenlig adjunktsbehörighet, skulle han såsom ämneslärare bibehållits vid dittillsvarande löneförmåner. Det syntes oundgängligt och jämväl överensstämmande med billighetens krav, att hithörande förhållanden provisoriskt reglerades på sådant sätt, att vederbörande lärare tillförsäkrades åtminstone sina dittillsvarande löneförmåner.

I skrivelse den 1 juni 1928, nr 286, anmälde riksdagen, att riksdagen — som icke kunnat finna, att ett bifall till motionens yrkande skulle föregripa den ännu icke utredda frågan om rätt för statsanställd lärare att för åtnjutande av ålderstillägg tillgodoräkna sig tjänstgöring vid statsunderstödd kommunal eller enskild läroanstalt — medgivit, att adjunktskompetent lärare vid kommunal mellanskola, som vid sådan skolas omorganisation överginge i statstjänst, finge för erhållande av ålderstillägg såsom adjunkt enligt Kungl. Maj:ts bestämmande tillgodoräkna så stor del av sin tjänstgöring vid kommunal mellanskola, att övergången i statstjänst icke för honom medförde minskning uti de löneförmåner, bostadsersättning, tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg däri inberäknade, vilka han enligt för kommunal mellanskola gällande bestämmelser vid övergångstillfället åtnjutit, ersättning för bostad och bränsle därvid beräknade för manlig lärare till 500 kronor och för kvinnlig lärare till 350 kronor.

I enlighet med detta riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 29 juni 1928 bestämmelser i ämnet, vilka bestämmelser återfinnas i kungörelsen samma dag (nr 273) angående ändrad lydelse i vissa delar av kungörelsen den 22 december 1927 (nr 496) angående vissa föreskrifter rörande läroanstalter, som stå under ombildning från kommunala mellanskolor till samrealskolor.

Skolöverstyrelsen har nu i skrivelse den 12 november 1928 framlagt förslag om viss ändring i berörda bestämmelser. Överstyrelsen anför därvid:

Frågan om rätt för statsanställd lärare att för åtnjutande av ålderstillägg tillgodoräkna sig tidigare tjänstgöring vid statsunderstödd kommunal eller enskild läroanstalt kräver en vidlyftig utredning. Jämväl med hänsyn till de vittgående konsekvenser, en lösning av denna fråga kan innebära, ser sig överstyrelsen icke nu i stånd att till behandling upptaga problemet i hela dess utsträckning. Då emellertid nu gällande bestämmelser angående löneförmånerna för adjunktskompetent lärare vid kommunal mellanskola, vilken förstatligats, visat sig medföra konsekvenser, som säkerligen icke avsetts, och då det synes överstyrelsen angeläget att snarast möjligt däri vinna rättelse, anser sig dock överstyrelsen redan nu böra behandla den del av

föreliggande fråga, som berör de lärare, vilka nu i sammanhang med kommunala mellanskolors förstatligande överflyttas till statstjänst.

Vid tillämpningen av bestämmelserna i kungörelsen den 29 juni 1928 (nr 273) har det nämligen visat sig, att desamma verka ganska ojämnt och medföra vissa konsekvenser, som icke torde hava varit avsedda av motionärerna och riksdagen. Överstyrelsen hänvisar till en dess skrivelse bilagd tabell över de löneförmåner, som tillkomma å ena sidan enligt det i sagda kungörelse angivna beräkningssättet ordinarie mellanskollärare i olika lönegrader, å andra sidan ordinarie läroverksadjunkter i olika lönegrader och på orter inom olika dyrortsgrupper.

Vidare anför överstyrelsen följande, varvid överstyrelsen betonar, att frågan gäller allenast adjunktskompetenta mellanskollärare.

En mellanskollärare i första lönegraden uppbär i här ifrågakommande avlöningsförmåner kronor 5,703:20. Vid överflyttning till adjunktstjänst placeras han i första lönegraden och erhåller i avlöning ett belopp, som på orter inom de olika dyrortsgrupperna växlar från kronor 6,664 till kronor 7,072. För en lärarinna bli motsvarande siffror 4,737:20 och 5,644—5,984.

En mellanskollärare i andra lönegraden uppbär i avlöning kronor 6,247:20 och placeras vid överflyttning till adjunktstjänst i första lönegraden med ovan angivna avlöningsbelopp. För en lärarinna bli motsvarande siffror 5,145:20 och 5,644—5,984. I detta fall verka sålunda nu gällande föreskrifter lika för manliga och kvinnliga lärare: de placeras vid överföring i första lönegraden.

En mellanskollärare i tredje lönegraden uppbär i avlöning kronor 6,791:20. För att han vid överflyttning till adjunktstjänst icke skall lida förlust, placeras han, om skolan ligger på A- eller B-ort, i andra lönegraden med en avlöning av kronor 7,344, om skolan ligger på C-G-ort, i första lönegraden med avlöning av respektive kronor 6,800, 6,936 och 7,072. En lärarinna vid kommunal mellanskola åtnjuter i 3:e lönegraden 5,553:20 och placeras vid överföring till samrealskola i varje fall i första lönegraden, oberoende av dyrorten.

En mellanskollärare i fjärde lönegraden uppbär i avlöning kronor 7,335:20. Vid överflyttning till adjunktstjänst placeras han i andra lönegraden med en avlöning, som på orter inom olika grupper växlar från kronor 7,344 till kronor 7,752. En vid kommunal mellanskola anställd lärarinna åtnjuter i 4:de lönegraden kronor 5,961:20. Är hon bosatt på A-, B-, C- eller D-ort, kommer hon vid överföring till samrealskola i 2:a lönegraden, på E-, F- eller G-ort i 1:a lönegraden.

Bland de sålunda angivna avlöningsbeloppen äro de, som gälla manliga mellanskollärare i tredje lönegraden och kvinnliga i fjärde lönegraden, vilka överflyttas till adjunktstjänst, särskilt iögonenfallande, på den grund att den, som utför sin lärargärning på ort inom de dyraste ortsgrupperna, efter överflyttning till adjunktstjänst erhåller lägre avlöning än en lärare på ort inom någon av de två billigaste ortsgrupperna. Samma förhållande, nämligen att ortens placering i en högre dyrortsgrupp kan komma att inverka nedsättande på avlöningsbeloppet, kan också uttryckas på det sättet, att en mellanskollärare i tredje lönegraden vid överflyttning till adjunktstjänst blir likställd med sina kolleger i första och andra lönegraden, om han har sin tjänstgöring förlagd till dyrare ort, men med sina kolleger i fjärde lönegraden, om han har sin tjänstgöring förlagd till billigare ort. Såsom av ovanstående

framgår, kan samma irrationella grund för placering i lönegrad komma att tillämpas jämväl med avseende på lärarinnorna i vissa lönegrader.

Vad som sålunda inträffar vid själva överflyttningen i statstjänst, har givetvis sina konsekvenser i fråga om vederbörandes framtida uppflyttning i högre lönegrad. Särskilt bjärt framträda dessa konsekvenser i fråga om sådana lärare, som förvärvat kompetens till adjunktstjänst vid jämförelsevis framskriden ålder. Det kan hända, att av två lärare, som äro med varandra fullt likställda såväl i detta avseende som i övrigt utom i fråga om tjänstgöringsorten, den ene aldrig hinner upp till högsta lönegraden, därför att han är anställd på en dyrare ort, men den andre hinner till sagda lönegrad, därför att han är anställd på billigare ort.

Att bestämmelserna om nu avsedd placering i lönegrad på grund av dyrtidsgrupperingen skulle kunna få sådana följder, är i och för sig orimligt och helt säkert aldrig av någon avsett. Förklaringen ligger emellertid, såsom av den åberopade tabellen framgår, däri, att den tillfälliga löneförbättringen är lika vid alla kommunala mellanskolor, men vid statsläroverk varierande efter viss ortsindelning.

I själva verket skulle också syftet med ifrågavarande motion och riksdagsbeslut vinnas på ett betydligt jämnare och mera rättvist sätt, om man i de utfärdade bestämmelserna gjorde den ganska enkla förändringen, att vid jämförelsen mellan den avlöning, som vederbörande lärare åtnjuta vid mellanskola och vid läroverk, hänsyn toges endast till lön (inklusive tjänstgöringspenningar) och ersättning för bostad och bränsle, men däremot icke till tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg. En sådan åtgärd vore så mycket mera påkallad, som på grund av dyrtidstilläggets växlingar jämförelsen med hänsyn till löneförmånerna för här ifrågavarande två lärarkategorier kan utfalla väsentligen olika.

Såsom ytterligare exempel på hur irrationellt nuvarande bestämmelser verka, kan anföras, att om dyrtidsprocenten varit icke 36 såsom i ovanstående beräkningar, utan 32, så skulle förhållandena ha ställt sig annorlunda. Då skulle en manlig lärare i exempelvis 4:e lönegraden vid kommunal mellanskola med en lön å 7,140:40 kronor, vid statsläroverk på A- och B-orter placeras i 3:e lönegraden, på C-, D-, E-, F- och G-orter i 2:a lönegraden. En kvinnlig lärare i 4:e lönegraden vid mellanskolan, med en lön å 5,804:40 kronor, skulle på A-, B-, C- och D-orter komma i 2:a lönegraden, på E-G-orter i 1:a lönegraden. Med procenttalet 36 skulle, såsom tidigare visats, en lärare i 4:e lönegraden vid kommunal mellanskola däremot ha placerats i 2:a lönegraden i alla ortsgrupper, medan en lärarinna städse skulle ha placerats i 1:a lönegraden.

Om således, i enlighet med de riktlinjer, som här uppdragits, hänsyn toges allenast till lön (inklusive tjänstgöringspenningar) och ersättning för bostad och bränsle, för den lärarkategori, där sådan förekommer, men icke till tillfällig löneförbättring och icke till dyrtidstillägg, skulle löneförmånerna vid överföring till samrealskola komma att se sig på följande sätt.

Mellanskollärare i första lönegraden uppbär i sagda avlöningsförmåner kronor 3,800. Vid överflyttning till adjunktstjänst placeras han i första lönegraden med lön av kronor 4,300. För lärarinna bleve förhållandena analoga: i första lönegraden 3,150 kronor vid mellanskola; vid samrealskola 3,600 kronor i första lönegraden.

Mellanskollärare i andra lönegraden uppbär 4,200 kronor, placeras vid överflyttning till adjunktstjänst i första lönegraden med lön av 4,300 kronor.

För lärarinna i andra lönegraden 3,450 kronor vid kommunal mellanskola; vid samrealskola 3,600 kronor i första lönegraden.

Mellanskollärare i tredje lönegraden uppbär 4,600 kronor, placeras vid överflyttning till adjunktstjänst i andra lönegraden med lön av 4,800 kronor. För lärarinna i tredje lönegraden 3,750 kronor vid kommunal mellanskola; vid samrealskola 3,900 kronor i andra lönegraden.

Mellanskollärare i fjärde lönegraden uppbär 5,000 kronor, placeras vid överflyttning till adjunktstjänst i tredje lönegraden med 5,300 kronor. En lärarinna vid kommunal mellanskola uppbär i lön i fjärde lönegraden kronor 4,050. Placerad i tredje lönegraden vid samrealskola skulle hon erhålla 4,200 kronor.

Till de sålunda angivna adjunktslönerna komma i varje särskilt fall dels den tillfälliga löneförbättringen med belopp, som växla efter dyrortsgrupperingen, dels dyrtidstillägget, som beräknas bland annat på löneförbättringen och således utgår med belopp, som stegras efter dyrortsgrupperingen.

På grund av vad sålunda anförts hemställer överstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att kungörelsen den 29 juni 1928 (nr 273) mom. 2, andra stycket, måtte erhålla följande ändrade lydelse:

Envar ordinarie ämneslärare vid kommunal mellanskola, som innehar behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk och som i samband med sådan skolas omorganisation till samrealskola övergått i statens tjänst, skall vara berättigad att för erhållande av ålderstillägg såsom adjunkt tillgodoräkna sig så lång tid av sin tjänstgöring vid kommunal mellanskola, att övergången i statstjänst icke för honom medför minskning i de löneförmåner, vilka han enligt för kommunal mellanskola gällande bestämmelser vid övergångstillfället åtnjutit, varvid ersättning för bostad och bränsle beräknas för manlig lärare till 500 kronor och för kvinnlig lärare till 350 kronor samt hänsyn icke tages vare sig till den tillfälliga löneförbättring eller det dyrtidstillägg, som för lärare vid här ifrågasvarande skolyper kan utgå.

Statskontoret, som den 11 december 1928 avgivit utlåtande i ärendet, har därvid i likhet med skolöverstyrelsen funnit den nuvarande ordningen för ifrågasvarande lärares placering i lönegrad efter flyttning till adjunktstjänst vid samrealskola mindre tillfredsställande samt därför förordnat, att ändring av bestämmelserna vidtages.

Efter erinran att, jämlikt bestämmelserna i kungörelsen den 22 juli 1918 (nr 660) angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken, adjunkt, manlig eller kvinnlig, vid allmänt läroverk äger för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna de tjänstår utöver tre, han eller hon, efter vunnen behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk, tjänstgjort såsom ordinarie ämneslärare vid kommunal mellanskola, dock ej mer än tio år, yttrar statskontoret bland annat:

Enligt skolöverstyrelsens förslag komma lärare vid de kommunala mellanskolor, varom här är fråga, att efter övergången i statstjänst placeras i samma lönegrad, oavsett till vilken dyrortsgrupp de äro hänfödda, och olägenheterna med nu gällande bestämmelser bliva sålunda avhjälpda.

Statskontoret vill emellertid för sin del ifrågasätta, huruvida medgivandet av ifrågasvarande lönetursrätt över huvud taget är lämpligaste utvägen att

skydda ifrågavarande lärare för löneminskning vid övergången i statstjänst. Bestämmelserna förutsätta ju, att vid kommunal mellanskola anställd lärare, som åtnjuter avlöning i högre lönegrad, också har fullgjort tjänstgöring vid kommunal mellanskola i sådan utsträckning, att tillgodoräkning därav för uppflyttning i högre lönegrad å befattningen vid samrealskolan skulle för honom medföra avlöningsförmåner till sammanlagt minst lika stort belopp, som han enligt lag ägde uppbära i kommunala mellanskolan vid övergångstillfället. Med hänsyn till de i kungörelsen den 19 november 1918 (nr 927) angående avlöning åt lärare vid kommunal mellanskola samt statsbidrag till sådan skola intagna bestämmelserna angående placering i lönegrad torde det emellertid vara tvivelaktigt, huruvida denna förutsättning är för handen i varje förekommande fall. Enligt dessa bestämmelser äger nämligen ordinarie lärare vid kommunal mellanskola att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna de tjänstår, han intjänat under ordinarie anställning vid högre folkskola eller skeppsgosseskola, såsom ämneslärare vid allmänt läroverk eller folkskoleseminarium ävensom intill tio sådana lönetursår, som ordinarie folkskollärare äger att räkna sig till godo för uppflyttning i högre lönegrad. Därför äger lärare, som avlagt de prov och fullgjort den tjänstgöring, vilka erfordras för behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk, att härför tillgodoräkna sig fem tjänstår. Tjänstgöring i egenskap av fast anställd lärare vid statsunderstödd svensk skola i utlandet må ock, på de närmare villkor Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämmer, tillgodoräknas för uppflyttning i högre lönegrad vid kommunal mellanskola.

På grund av dessa bestämmelser kan det inträffa, att lärare vid kommunal mellanskola åtnjuter avlöning i högre lönegrad utan att hava så lång tjänstgöring vid sådan skola, att han med tillämpning av nu förevarande bestämmelser kan komma i åtnjutande av ålderstillägg å sin befattning vid samrealskolan.

För att bereda sådana lärare samma garanti mot minskning i avlöningsförmåner som de övriga vill statskontoret för sin del föreslå en sådan ändring av bestämmelserna, att ordinarie ämneslärare vid kommunal mellanskola, som innehar behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk och som i samband med sådan skolas omorganisation till samrealskola övergått i statens tjänst, skall vara berättigad att som adjunkt omedelbart erhålla placering lägst i sådan lönegrad, att övergången i statstjänst icke för läraren medför minskning i de löneförmåner, vilka han enligt för kommunal mellanskola gällande bestämmelser vid övergångstillfället åtnjuter, varvid ersättning för bostad och bränsle beräknas för manlig lärare till 500 kronor och för kvinnlig lärare till 350 kronor samt hänsyn icke tages vare sig till den tillfälliga löneförbättring eller det dyrtidstillägg, som för lärare vid här ifrågavarande skolyper kan utgå.

En sådan formulering av bestämmelserna torde beträffande resultatet skilja sig från skolöverstyrelsens förslag allenast därutinnan, att även de folkskollärare, som erhållit uppflyttning i högre lönegrad med stöd av ovan omförmälda bestämmelser i kungörelsen den 19 november 1918 (nr 927) men ej kunna åberopa tillräckligt lång tjänstgöring i kommunal mellanskola för att enligt skolöverstyrelsens förslag vara berättigade till ålderstillägg som adjunkt vid samrealskolan, erhålla efter övergång i statstjänst motsvarande placering i lönegrad som övriga här ifrågavarande lärare.

I detta sammanhang vill jag vidare omnämna, att *styrelsen för kommunala mellanskolornas lärarförening* i skrivelse den 14 januari 1929 framhållit vissa

önskemål och framlagt vissa förslag angående löneförhållandena för de lärare, vilka vid förstatligande av kommunala mellanskolor skulle överflyttas till statstjänst. Över denna framställning har *skolöverstyrelsen* den 31 januari 1929 avgivit utlåtande. De förslag, som i sistnämnda skrivelse bragts på tal, hava i vissa delar dels av skolöverstyrelsen avstyrkts, dels ock berörts i statskontorets ovan återgivna utlåtande. Endast i ett avseende finner jag skrivelsen påkalla närmare uppmärksamhet från min sida.

Styrelsen för kommunala mellanskolornas lärarförening säger sig finna gällande bestämmelser såtillvida vara mindre ägnade att i de enskilda fallen träffa rättvisa avgöranden, som löneturen i statstjänst skulle bestämmas utslutande med hänsyn till avlöningsförhållandena vid *övergångstillfället*.

Om t. ex. en ordinarie ämneslärare, som i denna egenskap skulle uppflyttas i fjärde lönegraden den 1 januari 1930, överflyttas i statstjänst den 1 juli 1929, medan han ännu befinner sig i tredje lönegraden, kommer han såsom adjunkt i andra lönegraden med uppflyttning i tredje lönegraden den 1 januari 1935, medan en i löneturshänseende med honom likställd kollega, som överflyttas i statstjänst den 1 juli 1930, då han befinner sig i fjärde lönegraden såsom mellanskollärare, omedelbart placeras i tredje lönegraden såsom adjunkt. En överflyttning i statstjänst vid en senare tidpunkt skulle alltså i en del fall medföra betydande löneförbättring.

Skolöverstyrelsen anser de gällande bestämmelserna icke kunna tolkas på annat sätt än som i skrivelsen förutsättes och föreslår ett tilläggsstadgande i syfte att avhjälpa de påtalade olägenheterna.

Överstyrelsen finner förhållandet innebära en oegentlighet, som bör rättas. I annat fall torde det ej sällan bli en fördel för dem bland de ordinarie lärarna vid en kommunal mellanskola, som bli de sista att överflyttas i statstjänst. Det syntes alltså överstyrelsen rättvist och lämpligt, att till gällande bestämmelse fogas en tilläggsbestämmelse av liknande innehåll som mom. 4 i kungörelsen nr 373/1922 angående ålderstillägg för civila befattningshavare i statens tjänst. Det kan därvid förefalla tveksamt, huruvida den beräknade tiden för överflyttning av en ordinarie lärare i statstjänst bör begränsas till de fyra år, under vilka ombildningen av ifrågavarande kommunala mellanskola äger rum, eller om en sådan tidsbegränsning bör bortfalla, men med hänsyn därtill, att ojämnhet bör undvikas vid lönetursberäkningen icke blott i fråga om lärare vid samma skola utan även i fråga om lärare vid olika skolor, för vilkas förstatligande olika tider bestämts, finner överstyrelsen det riktigast, att sagda tidsbegränsning bortfaller. Den föreslagna tilläggsbestämmelsen skulle alltså få följande lydelse:

»Skulle lärare, varom här är fråga, vid tillämpning av dessa bestämmelser hava i avseende å rätt till ålderstillägg kommit i förmånligare ställning, därest hans övergång i statstjänst inträffat senare än som skett, må han tillgodogöras det ålderstillägg vid befattningen, som erfordras för att nämnda förhållande må utjämnas.»

De nu av skolöverstyrelsen och statskontoret framlagda förslagen avse, såsom framgår av vad jag anfört, att åstadkomma en större jämnhet vid tillämpningen av 1928 års riksdags beslut rörande ifrågavarande lärarper-

sonals placering i lönegrad. Med en ändring av bestämmelserna i ämnet enligt skolöverstyrelsens förstnämnda hemställan skulle emellertid, såsom statskontoret framhållit, vissa tjänstinnehavare fortfarande komma i en sämre ställning än före överflyttningen från kommunala mellanskolan. Statskontorets förslag synes mig därför innebära den bästa lösningen av förevarande fråga. Mot den ovan angivna, av skolöverstyrelsen i dess senare skrivelse föreslagna tilläggsbestämmelsen har jag icke funnit något att erinra. Under åberopande av vad under punkt 1:o förut anförts, synes denna förmån jämväl under enahanda förutättningar böra beredas sådana ämneslärare vid kommunal mellanskola, som vid skolans nedläggande eller begränsning i följd av inrättande å orten av högre flickläroverk övergått i statens tjänst.

I anslutning härtill hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att medgiva, att ordinarie ämneslärare vid kommunal mellanskola, som innehar behörighet till adjunktsbefattning vid allmänt läroverk och som i samband med sådan skolas omorganisation till samrealskola eller ock vid sådan skolas nedläggande eller begränsning i följd av inrättande å orten av högre flickläroverk övergått i statens tjänst, skall vara berättigad att som adjunkt omedelbart erhålla placering lägst i sådan lönegrad, att övergången i statstjänst icke för läraren medför minskning i de löneförmåner, vilka han enligt för kommunal mellanskola gällande bestämmelser vid övergångstillfället åtnjutit, varvid ersättning för bostad och bränsle beräknas för manlig lärare till 500 kronor och för kvinnlig lärare till 350 kronor samt hänsyn icke tages vare sig till den tillfälliga löneförbättring eller till det dyrtidstillägg, som för lärare vid här ifrågavarande skolyper kan utgå; skolande härvid dock iakttagas att, såvida lärare, om vilken nu är fråga, vid tillämpning av dessa bestämmelser skulle i avseende å rätt till ålderstillägg hava kommit i förmånligare ställning, därest hans övergång i statstjänst inträffat senare än som skett, honom må tillgodoföras det ålderstillägg vid befattningen, som erfordras för att nämnda förhållande må utjämnas.

Vad departementschefen sålunda under punkterna 1:o—5:o hemställt behagar, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Enar Sahlén.